

Odnos između roditeljskog prezaštićivanja i otpornosti adolescenata

Vidović, Barbara

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:293702>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-26**



Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)



Sveučilište u Zadru
Odjel za psihologiju
Sveučilišni diplomski studij
Psihologija

Barbara Vidović

**Odnos između roditeljskog prezaštićivanja i
otpornosti adolescenata**

Diplomski rad

Zadar, 2024.

Sveučilište u Zadru
Odjel za psihologiju
Sveučilišni diplomski studij
Psihologija

Odnos između roditeljskog prezaštićivanja i otpornosti adolescenata

Diplomski rad

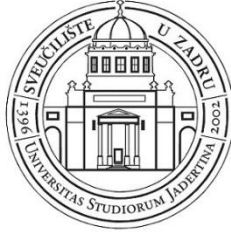
Student/ica:

Barbara Vidović

Mentor/ica:

izv. prof. dr. sc. Ivana Macuka

Zadar, 2024.



Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Barbara Vidović**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Odnos između roditeljskog prezaštićivanja i otpornosti adolescenata** rezultat mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mogega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mogega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 29. listopada 2024.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.1. Roditeljstvo.....	1
1.2. Dimenzije roditeljskog ponašanja.....	2
1.3. Roditeljstvo u adolescenciji.....	3
1.4. Roditeljsko prezaštićivanje.....	5
1.5. Otpornost adolescenata.....	9
2. POLAZIŠTE I CILJ ISTRAŽIVANJA.....	11
3. PROBLEMI I HIPOTEZE.....	12
4. METODA.....	14
4.1. Sudionici.....	14
4.2. Mjerni instrumenti.....	15
4.3. Postupak.....	17
5. REZULTATI.....	18
5.1. Adaptacija i validacija Multidimenzionalne skale roditeljskog prezaštićivanja.....	20
5.2. Odnos roditeljskog prezaštićivanja, sociodemografskih karakteristika, različitih aspekata majčinog i očevog roditeljskog ponašanja i otpornosti adolescenata.....	26
5.3. Doprinos sociodemografskih karakteristika, prezaštićivanja adolescenata i dimenzija roditeljskog ponašanja u objašnjenju otpornosti adolescenata.....	29
6. RASPRAVA.....	36
6.1. Validacija Multidimenzionalne skale roditeljskog prezaštićivanja.....	37
6.2. Odnos između roditeljskog prezaštićivanja, sociodemografskih karakteristika, različitih aspekata majčina i očevog ponašanja i otpornosti adolescenata.....	39
6.3. Prediktori vještine rješavanja problema, samoučinkovitosti i samosvijesti kod adolescenata.....	44
6.4. Ograničenja i doprinosi.....	45
7. ZAKLJUČCI.....	48
8. LITERATURA.....	50
9. PRILOG.....	57

Odnos između roditeljskog prezaštićivanja i otpornosti adolescenata

Sažetak

Roditeljsko prezaštićivanje podrazumijeva obrasce ponašanja kojima roditelji žele zaštititi dijete od mogućih neugodnosti, rizika i izazova koje svakodnevnica nosi. Ovakve odgojne tendencije temelje se na uvjerenju da djeca ne trebaju doživjeti poteškoće ili neuspjeh, a često rezultiraju prekomjernim nadzorom i kontrolom. Odrastanjem djeca zahtijevaju više autonomije i samostalnosti kako bi se uspješno razvijala i postala samostalnija, a ovakvo roditeljsko ponašanje to ograničava. Kada roditeljsko zaštitničko ponašanje ometa dobno normativnu autonomiju i emocionalnu neovisnost djeteta može negativno doprinijeti optimalnom razvoju djeteta. Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi odnos roditeljskog prezaštićivanja i drugih dimenzija roditeljskog ponašanja (roditeljske podrške, restriktivne kontrole i popustljivosti) te otpornosti adolescenata. U istraživanju je sudjelovalo 186 adolescenata prosječne dobi 16 godina ($M = 16.59$, $SD = 1.20$). Za potrebe ovog istraživanja, prevedena je i validirana *Multidimenzionalna skala roditeljskog prezaštićivanja* (engl. Multidimensional Overprotective Parenting Scale, MOPS; Kins i Soenens, 2013). Statističkom analizom prikupljenih podataka utvrđena je dvofaktorska struktura hrvatske verzije skale uz zadovoljavajuću pouzdanost. Rezultati nezavisnih hijerarhijskih regresijskih analiza pokazuju da je najznačajniji pozitivni prediktor otpornosti adolescenata majčina podrška koja ima zaseban pozitivan doprinos u objašnjenju svih dimenzija otpornosti: vještine rješavanja problema, samosvijesti i samoučinkovitosti kod adolescenata. Među drugim varijablama roditeljskog ponašanja, razina majčina anksioznog prezaštićivanja ostvarila je značajan doprinos u objašnjenju vještine rješavanja problema kod adolescenata, naime, utvrđeno je da adolescenti koji procjenjuju niže razine majčinog anksioznog prezaštićivanja navode istaknutije vještine rješavanja problema. Nadalje rezultati ovog istraživanja ukazuju da su adolescentice vještije u rješavanju problema, a adolescenti samosvjesniji. Naposljetku, materijalni status obitelji se pokazao značajnim prediktorom samoučinkovitosti, više razine samoučinkovitosti navode adolescenti koji procjenjuju materijalni status obitelji višim. Znanstveni doprinos se odnosi na prijevod i validaciju *Multidimenzionalne skale roditeljskog prezaštićivanja* na hrvatskom uzorku. Ključne riječi: otpornost adolescenata, roditeljsko prezaštićivanje, roditeljska podrška, restriktivna kontrola, popustljivost

The Relationship Between Parental Overprotection and Adolescent Resilience

Summary

Parental overprotection refers to behavioural patterns by which parents aim to protect their child from potential discomforts, risks, and challenges of daily life. Such parental tendencies, which often result in excessive supervision and control, are based on the belief that children should not experience difficulties or failure. Over time, as children require more autonomy and independence to successfully develop, such parental behaviour becomes restrictive. Overprotective parenting hindering age-appropriate autonomy and emotional independence can negatively affect the child's optimal development. The aim of this research was to determine the relationship between parental overprotection, other dimensions of parental behavior (Parental Support, Restrictive Control, and Permissiveness), and adolescent resilience. A total of 186 adolescents, with an average age of 16 years ($M = 16.59$, $SD = 1.20$), participated in the study. For the purposes of this research, the Multidimensional Overprotective Parenting Scale (MOPS; Kins & Soenens, 2013) was translated and validated. Statistical analysis confirmed a two-factor structure of the Croatian version of the scale with satisfactory reliability. Results from independent hierarchical regression analyses showed that the most significant positive predictor of adolescent resilience was maternal support, which had a unique positive contribution to explaining all dimensions of resilience: problem-solving skills, self-awareness, and self-efficacy in adolescents. Among other parenting variables, maternal anxious overprotection made a significant contribution to explaining problem-solving skills in adolescents, in fact adolescents who estimate lower levels of maternal anxious overprotection report more prominent problem-solving skills. Furthermore, the results of this research indicated that female adolescents were better at problem-solving, while male adolescents were more self-awareness. Finally, family material status emerged as a significant predictor of self-efficacy, with adolescents who reported higher family material status also reporting higher levels of self-efficacy. Scientific contribution refers to translation and validation of Multidimensional Overprotective Parenting Scale on a Croatian sample of adolescents.

Keywords: adolescent resilience, parental overprotection, parental support, restrictive control, permissiveness

1. UVOD

Iza svakog djeteta koje vjeruje u sebe, nalazi se roditelj koji je prvi vjerovao.
Matthew Jacobson

1.1. Roditeljstvo

Roditeljska uloga je višestruka i kompleksna i nema jednostavnih odgovora na pitanja kako ju pravilno odigrati, odnosno kako se pravilno ophoditi prema djeci različitog uzrasta i u različitim životnim okolnostima. Suvremeni trendovi u roditeljstvu koji su potaknuti promjenama u obiteljskoj dinamici i odnosima između roditelja i djece, najčešće se očituju u prezaštitničkom i preuključenom roditeljstvu (Macuka i sur., 2023). Međutim, važno je da roditelji imaju pozitivan odnos prema djeci, odnos koji uključuje brigu, toplinu, podršku i nadzor prikladan godinama. Sve navedeno smanjuje mogućnost pojave psihosocijalnih problema kod djece (Macuka, 2008; Macuka i sur., 2023).

Dodatno je važno istaknuti da roditeljski stil posreduje u interakciji između roditelja i djeteta (Jones i sur., 2021). Roditeljsko ponašanje i kvaliteta odnosa na relaciji roditelj-dijete, najvažnije su odrednice ukupnog razvoja djece i adolescenata (Okagaki i Luster, 2005; prema Keresteš i sur., 2012). Prema Teoriji samoodređenja (Deci i Ryan, 2000), psihološke potrebe (autonomija, kompetentnost i povezanost) zadovoljavaju se kroz pozitivno roditeljsko ponašanje (poput topline). Međutim, ove potrebe će se teže zadovoljiti kada je riječ o negativnim roditeljskim ponašanjima poput odbijanja. Samo roditeljsko ponašanje nije lako definirati jer se roditeljstvu pristupa iz različitih perspektiva, različitim mjernim instrumentima, kroz različite kulturalne pretpostavke. Međutim, iako postoje različite perspektive i iako je utvrđeno da se roditeljstvo mijenja ovisno o dinamici djetetova razvoja, utvrđena je stabilna struktura roditeljskog ponašanja kroz tri dimenzije: podrška, psihološka i bihevioralna kontrola (Barber i sur., 2005). Podrška se još naziva i emocionalnošću, prihvaćanjem i toplinom, a odnosi se na odnos između roditelja i djeteta (Barber i sur., 2005). Dvije su dimenzije kontrole i obje predstavljaju roditeljske postupke kojima se nastoji promijeniti neki aspekt djeteta (bilo da se radi o ponašanju ili unutarnjem stanju) (Barber, 1996). Bihevioralna kontrola se povezuje s pozitivnim, a psihološka s negativnim razvojnim ishodima (Barber, 1996). Istraživanja ističu da je roditeljsko ponašanje uvjetovano

kulturom, odnosno da ovisi i o kulturno specifičnim vrijednostima i normama ponašanja (Varela i sur., 2004; Dwairy, 2010).

1.2. Dimenzije roditeljskog ponašanja

Roditeljska uloga podrazumijeva skup ponašanja potrebnih za ispunjavanje roditeljske dužnosti. Kao što je već ranije spomenuto, roditeljsko ponašanje ovisi i o kulturnom utjecaju. Stoga su Keresteš i suradnice (2012) odlučile konstruirati upitnik za proučavanje roditeljskog ponašanja roditelja u Hrvatskoj. Utvrdile su da se roditeljsko ponašanje može kategorizirati u tri zasebne dimenzije: roditeljska podrška, restriktivna kontrola i popustljivost.

Roditeljska podrška podrazumijeva toplinu, autonomiju, roditeljsko znanje i induktivno rezoniranje. Toplina i autonomija pripadaju emocionalnoj komponenti (Kardum i sur., 2022; Keresteš, 2012). Toplina uključuje prihvaćanje djeteta i česte izljeve ljubavi, a autonomija podrazumijeva poštivanje djeteta, uvažavanje njegova mišljenja i želju za neovisnošću (Keresteš i sur., 2012). Roditeljsko znanje i induktivno rezoniranje su dio bihevioralne komponente (Kardum i sur., 2022; Keresteš, 2012). Proučavanjem roditeljskog znanja se zapravo želi doći do informacija o tome koliko roditelj zna o aktivnostima svog djeteta te koliko ih nadzire. Nastavno na roditeljsko znanje, induktivno rezoniranje podrazumijeva argumentirano discipliniranje djeteta (Keresteš i sur., 2012). Općepoznato je da su roditeljska uključenost, podrška i zaštita povezani s općom dobrobiti adolescenata (Khaleque, 2013). Davanje autonomije i podržavanje neovisnosti potiču dječju samoučinkovitost i samopoštovanje (McLeod i sur., 2007). Roditeljska podrška ima pozitivan utjecaj na odnos roditelja i djeteta jer je pokazatelj roditeljske uključenosti, prihvaćanja, emocionalne dostupnosti, topline i odgovornosti (Cummings i sur., 2000). Ova dimenzija roditeljskog ponašanja povezana je s pozitivnim dječjim razvojem, odnosno vodi nižoj razini depresivnosti i slabijoj učestalosti delinkvencije (Bean i sur., 2006). Restriktivna kontrola uključuje intruzivnost i kažnjavanje, odnosno elemente psihološke kontrole (Keresteš i sur., 2012). Intruzivnost podrazumijeva manipuliranje djetetom kroz izazivanje osjećaja krivnje, a kažnjavanje se odnosi na grubo i nepoželjno ponašanje usmjereno prema djetetu (Keresteš i sur., 2012). Manipulacija ima znatne negativne posljedice na razvoj ličnosti, mišljenje djeteta i na emocionalnost (Jonjić, 2020). Popustljivost obuhvaća dio bihevioralne kontrole koji se odnosi na udovoljavanje djetetovim željama (Kardum i sur., 2022; Keresteš, 2012). Utvrđena je značajna

povezanost između roditeljskog popuštanja i agresivnosti (Šarić Drnas i sur., 2018). Naime, s obzirom na to da roditelji koji imaju tendenciju biti popustljivi teže uspostavljaju jasne granice općenito, teže ih uspostavljaju i kad se radi o specifičnim ponašanjima poput agresije. Također, roditeljsko popuštanje je povezano s nižim samopoimanjem kod adolescenata i višom razinom očekivanja da će vršnjaci udovoljiti njihovim zahtjevima (Pali i sur., 2022).

1.3. Roditeljstvo u adolescenciji

Rispens i suradnici (1996; prema Zimmermann i sur., 2022) navode da roditelji vide razdoblje djetetove adolescencije kao najzahtjevniju fazu roditeljstva. Adolescencija je period prijelaza iz djetinjstva u odraslu dob. Prikaz adolescenata u lošem svjetlu se često ističe u društvu i kroz medije. Naime, adolescenti su često prikazani kao buntovni, lijeni, nepromišljeni, skloni rizičnim ponašanjima, pod utjecajem vršnjaka i udaljeni od roditelja i drugih odraslih (Arnett, 1999). Nalazi koje su dobili Nelson i suradnici (2014) potvrđuju da, osim što su djeca izvor radosti i zadovoljstva, ona često predstavljaju i veliki izvor brige i stresa. Zapravo, adolescencija je razdoblje psiholoških, društvenih, bioloških i kognitivnih promjena uslijed kojih dolazi do sve veće nestabilnosti raspoloženja (Maciejewski i sur., 2017), sve češćeg testiranja granica roditelja ili traženja neovisnosti i autonomije što može roditeljima stvoriti dodatan stres i prilagodbu (Smetana i Rote, 2019). Važno je naglasiti da adolescencija i promjene koje dolaze u tom periodu života jako utječu na daljnji razvoj i prilagodbu. Ujedno se neki problemi i poteškoće po prvi puta pojavljuju upravo u tom dinamičnom periodu razvoja djeteta te se primjerice povećava broj internaliziranih problema (Lunetti i sur., 2022).

Kroz razdoblje srednje adolescencije, adolescenti se sve više upuštaju u aktivnosti koje zahtijevaju veće preuzimanje rizika zbog čega antisocijalno ponašanje doživljava svoj vrhunac. Međutim, utvrđeno je da se određena specifična antisocijalna ponašanja poput fizičke agresije smanjuju tijekom adolescencije (Bongers i sur., 2003). Utvrđeno je da se kroz ovaj period školski uspjeh smanjuje, a pretpostavlja se da do toga dolazi zbog prijelaza na višu obrazovnu razinu (Martin i sur., 2015). Učenici doživljavaju velike promjene (socijalno okruženje, nova škola, potencijalno i novo mjesto školovanja, novi učitelji/nastavnici, novi prijatelji) koje mogu utjecati na motivaciju i školski uspjeh (Martin i sur., 2015). Tijekom promjena koje uslijede zbog prelaska s jedne razine obrazovanja na drugu, događaju se i druge promjene, odnosno raste želja za

autonomijom i samostalnošću. Tijekom ovog razdoblja adolescenti provode više vremena nego prije odvojeni od obitelji i općenito, van obiteljskog konteksta i/ili doma (Blum, 2004).

Razdoblje adolescencije karakterizira i ranjivost (Zimmermann i sur., 2022). Slika o adolescentima je često popunjena i stavovima kako su mladi potencijalne žrtve (npr. ovisnosti ili internetskih prijevara). Ovakva slika najčešće vodi stavovima da su mladi ti kojima trebaju vodstvo i zaštita. Također, i na temelju neuroznanstvenih nalaza koji se objavljuju u popularnim časopisima i u literaturi za odrasle, ističe se da je mozak adolescenata nezreo, nedovršen i čini adolescente nepromišljenima i sklonijima rizičnom ponašanju (Sercombe, 2014).

S obzirom na nove izazove i na općenita prisutna negativna uvjerenja o adolescenciji, može se očekivati da će upravo to razdoblje djetetova života imati utjecaj na promjene u ponašanju roditelja. Roditelji koji imaju više negativnih vjerovanja o razdoblju adolescencije mogu biti više zabrinuti za sigurnost djeteta (npr. što bi oni mogli napraviti pod utjecajem vršnjaka) i zdravlje (npr. što ako se uključe u neka riskantna ponašanja) svoje djece (Zimmermann i sur., 2022). Posljedično, može doći do toga da previše ograničavaju ponašanja svoje djece, da ih prezaštićuju, a sve to može djelovati i na prilagodbu djece. Negativna vjerovanja roditelja prediktor su lošijeg odnosa na relaciji roditelj-dijete i većeg broja problema kod adolescenata (Jacobs i sur., 2005). Također, Jacobs i suradnici (2005) su utvrdili da su roditeljska vjerovanja o adolescenciji bolji prediktor ponašanja koje roditelji očekuju od adolescenata nego njihova stvarna ponašanja. Stereotipni opisi mladih kao osoba kojima trebaju vodstvo i zaštita mogu imati utjecaj na stavove roditelja, odnosno potaknuti ih da budu previše uključeni, da previše ograničavaju slobodu svoje djece ili da ih prezaštićuju. Kad adolescenti nailaze na nove razvojne izazove i postaju samostalniji, zabrinuti roditelji mogu postati preuključeni i prezaštitnički (Grolnick, 2003; prema Zimmermann i sur., 2022).

Utvrđeno je da što više roditelj vjeruje u prijetnje u okruženju, veća je vjerojatnost da će početi s određenim obrascima kontrolirajućeg ponašanja (Robichaud i sur., 2020). S obzirom na to da trenutno živimo u dobu koje se naziva „kulturom straha“ ili „tjeskobnim društvom“ (Zimmermann i sur., 2017), roditelji su pod pritiskom da moraju biti sveprisutniji i sve pripremljeniji za odgoj svoje djece pa zbog toga ponekad preuzimaju preaktivnu ulogu u životu i razvoju svoje djece.

Ipak, utvrđeno je da je za većinu mladih ovo razdoblje intenzivnog razvoja bez većih sukoba, generacijskih kriza, nepovjerenja i otuđenosti (Hadiwijaya i sur., 2017). Važno je

razumjeti da adolescencija ne mora biti turbulentno razdoblje usprkos intenzivnim promjenama koje se događaju u tjelesnom i psihosocijalnom razvoju. Mijenjanje slike o adolescentima, odnosno prelazak s mišljenja da je to razdoblje „bure i stresa“ na mišljenje da je to period razvoja mnogih vještina, samostalnosti i odgovornosti, moglo bi doprinijeti smanjenju roditeljskog prezaštićivanja i nastanak novih generacija adolescenata koji su otporniji i lakše se prilagođavaju nepredvidivim i promjenama i izazovima kroz život (Zimmermann i sur., 2022).

Tijekom adolescencije se od roditelja očekuje da smanje količinu usmjeravanja, kontrolu i potiču odgovornost i samostalnost kod djece. Ipak, neki roditelji i dalje prakticiraju intenzivan nadzor i zaštitu koji nije primjeren dobi djeteta. Na ovaj način dolazi do nezadovoljavanja psiholoških potreba, posebno potrebe za autonomijom što može biti problematično za daljnji razvoj i funkcioniranje djeteta (Cui i sur., 2018). Stoga se postavlja pitanje jesu li roditeljska vjerovanja o adolescenciji, osobito negativna, povezana s roditeljskim prezaštićivanjem.

1.4. Roditeljsko prezaštićivanje

Roditelji su često motivirani dobrim namjerama, odnosno žele djeci omogućiti sigurnost i poboljšati njihovu opću dobrobit. Roditeljsko prezaštićivanje se definira kao pretjerano zaštitničko, anksiozno, kontrolirajuće, podržavajuće i toplo roditeljsko ponašanje koje otežava djeci da se nezavisno nose s razvojno prikladnim izazovima (Bernstein i Triger, 2010; Chorpita i Barlow, 1998; Young i sur., 2013). Prezaštićujući roditelji su pretjerano uključeni u emocionalna iskustva (Barber, 1996) i dječje dnevne aktivnosti tijekom kojih nastoje osigurati sigurne uvjete (de Roo i sur., 2022). Roditelji koji pretjerano zaštićuju svoju djecu sprječavaju dječji razvoj autonomije i neovisnosti, ometaju djetetovo stjecanje vještina i samopoštovanja jer dijete nije izloženo razvojno prikladnim izazovima (Schiffirin i sur., 2014). Pretpostavlja se da su omogućavanje autonomije i prezaštićivanje različiti konstrukti, a ne različiti krajevi istog kontinuuma (Silk i sur., 2003). Naime, nije utvrđena kontinuirana korelacija između omogućavanja autonomije i prezaštićivanja (Holmbeck i sur., 2002).

Kako bi se utvrdila razina roditeljskog prezaštićivanja, do sad je konstruirano nekoliko skala, a jedna od najčešće korištenih je *Multidimenzionalna skala roditeljskog prezaštićivanja* (engl. *Multidimensional Overprotective Parenting Scale*, MOPS; Kins i Soenens, 2013). Prema Kins i Soenens (2013) roditeljsko prezaštićivanje ima dvije dimenzije: anksiozno i egoistično

prezaštićivanje. Anksiozno prezaštićivanje podrazumijeva ponašanje koje je izazvano zbog anksioznosti roditelja i ono je dobno neprimjereno. Spomenuta dimenzija ima pet subskala: anksiozno odgajanje, rješavanje problema unaprijed, infantilizaciju, narušavanje privatnosti i generalno prezaštićivanje (Kins i Soenens, 2013). Nadalje, druga dimenzija, odnosno egoistično prezaštićivanje opisuje roditeljsko prezaštićivanje djetetova samopoštovanja od negativnih utjecaja koje bi mogao stvoriti neuspjeh. Ova dimenzija ima dvije subskale: pretjerano pohvaljivanje i eksternalnu atribuciju neuspjeha (Kins i Soenens, 2013).

De Roo i suradnici (2022) navode da roditeljsko prezaštićivanje ima različit utjecaj na djevojčice i dječake. Također, navodi se da majčino i očevo prezaštićivanje nemaju isti utjecaj na djecu jer majke i očevi imaju različitu ulogu unutar obitelji zbog čega je i njihovo ponašanje i utjecaj drugačiji (Yaffe, 2020). Kada se radi o ulozi spola roditelja u prezaštićivanju djece, pretpostavlja se da majke osjećaju veći pritisak i više su zabrinute za kvalitetu svog roditeljstva te posljedično mogu imati intenzivniji zaštitnički pristup prema djeci u odnosu na očeve (Hays, 1996). U nekim istraživanjima je utvrđeno da je majčina pretjerana zaštita imala veći učinak na dječju prilagodbu u odnosu na očevu (de Roo i sur., 2022). Također, utvrđeno je da su majke češće percipirane kao kontrolirajuće u odnosu na očeve (Yaffe, 2020). Očevi najčešće pomažu djeci da se pripreme za vanjski svijet kroz fizičke aktivnosti i različite izazove, a majke su više orijentirane na brigu i umirivanje (Arslan i sur., 2023). Ova razlika se objašnjava različitim tradicionalnim ulogama majki i očeva u kojima majke često imaju središnju ulogu u obitelji (de Roo i sur., 2022). Suprotno ovom gledištu, Fagan i suradnici (2014) smatraju kako se majčina i očeva uloga ne razlikuju. Arslan i suradnici (2023) su utvrdili da nema razlike između majčinskog i očinskog prezaštićivanja i neadekvatnog funkcioniranja adolescenata. Ovi nalazi ne potvrđuju prethodne nalaze u kojima su se povezanosti između prezaštićivanja i neprilagođenosti razlikovale kod majki i očeva. Također, utvrđena je visoka povezanost između majčinskog i očinskog prezaštićivanja. Uočeno je da su adolescenti procjenjivali slične obrasce prezaštićivanja kod roditelja. Pretpostavlja se da je tome tako jer su i majke i očevi pokazali relativno visoku razinu uključenosti zbog čega se nisu previše razlikovali u svojim rodnim ulogama (Arslan i sur., 2023).

Važno je u obzir uzeti i genetske predispozicije. Naime, djeca mogu poticati prezaštićujuće roditeljstvo, a sama takva vrsta roditeljskog ponašanja može biti potaknuta istim genima koji su odgovorni za dječju neprilagođenost. Nadalje, utvrđena je viša razina majčina prezaštićivanja mlađe djece (Haq i sur., 2023). Roditelji mogu nakon izvjesnog vremena promijeniti razinu svog

zaštićivanja shodno dobno-normativnim obrascima promjene u odnosu roditelj-dijete. Većina roditelja se odriče kontrole i dopušta veće razine autonomije (Keijsers i Poulin, 2013; Soenens i sur., 2019).

Istraživanja ukazuju na niz negativnih efekata roditeljskog prezaštićivanja djece na njihovu prilagodbu (Creveling i sur., 2010). Primjerice, djeca čiji su roditelji previše zaštitnički nastrojeni u većem su riziku za otežanu psihosocijalnu prilagodbu tijekom prijelaza u odraslu dob (Ungar, 2009). Zapravo, učinci mogu biti dugotrajni jer prezaštićivanje onemogućuje adolescentima razvoj vještina koje su potrebne u odrasloj dobi. Gledajući širu sliku roditeljskog prezaštićivanja, zaključuje se kako je ono povezano s razvojem dječje anksioznosti jer potiče izbjegavajući stil suočavanja (Rubin i sur., 2009). Odnosno, zbog prezaštićivanja djeca mogu početi promatrati svijet kao opasno mjesto što posljedično vodi izbjegavanju (Chorpita i Barlow, 1998). De Roo i suradnici (2022) su utvrdili da je prezaštićivanje povezano sa slabijim funkcioniranjem adolescenata, a često se povezuje s nižim samopoštovanjem (Schiffrin i sur., 2014, 2019; Van Petegem i sur., 2020) i razvojem drugih psihosocijalnih problema (Arslan i sur., 2023; Creveling i sur., 2010; Ghandour i sur., 2019; Hall i sur., 2004). Također, roditeljsko prezaštićivanje je povezano s nepoželjnim ishodima u školskom kontekstu, odnosno nižim prosocijalnim ponašanjima i nižom empatijom učenika (Eisenberg i sur., 2015, prema Arslan i sur., 2023; McGinley, 2018) kao i nižom intrinzičnom motivacijom, te višom ekstrinzičnom motivacijom učenika (Schiffrin i sur., 2014). Roditeljski postupci prezaštićivanja mogu prenijeti poruku djetetu da roditelji ne vjeruju u njihove sposobnosti (Schiffrin i sur., 2014). Ovakvo ponašanje može ugroziti djetetov osjećaj da uspješno ovladava svojom okolinom što smanjuje njihov osjećaj kompetentnosti i samouvjerenosti te autonomije kroz poticanje ovisnosti o skrbniku (Affrunti i Ginsburg, 2012; Chorpita i Barlow, 1998; Fingermyn i sur., 2012; Ungar, 2009). Slično, Segrin i suradnici (2015) navode kako prezaštićivanje može imati snažan utjecaj na razvoj identiteta i samoučinkovitosti. Učenici koji su procijenili svoje majke kao prezaštitničke, teže su razvijali povjerenje u odnosu s vršnjacima što je posljedično rezultiralo većom izoliranosti od vršnjaka, dok su učenici s prezaštitničkim očevima bili lošiji u komunikaciji s vršnjacima (Van Ingen i sur., 2015). S druge strane, djeca koja se opiru pretjeranoj zaštiti svojih roditelja i odlučuju riskirati i izboriti autonomiju, mogu se uključiti u različita rizična ponašanja poput delinkvencije i korištenja opojnih supstanci. Tjeskobno ili buntovničko ponašanje može posljedično dovesti do još intenzivnijeg roditeljskog prezaštićivanja (Hudson i Rapee, 2001).

Na temelju postojećih istraživanja se može istaknuti kako roditeljsko prezaštićivanje može imati negativne posljedice za psihosocijalno funkcioniranje adolescenata. Kako bi se prevenirale takve negativne posljedice prezaštićivanja djece, važno je proučavati i uzroke prezaštićujućih roditeljskih ponašanja, uzimajući u obzir dvosmjernu interakciju roditelja i djece. Primjerice, majčini problemi, poput istaknute opće anksioznosti, mogu voditi prezaštićivanju djece uslijed intenzivnog straha (Root i sur., 2016). Također, važno je uzeti u obzir i da osobine djeteta, poput sramežljivosti i anksioznosti, mogu potaknuti prezaštićivanje kod roditelja (Coplan i sur., 2009; Segrin i sur., 2013).

Roditelji skloni prezaštićivanju su često anksiozni oko toga što se može dogoditi njihovu djetetu zbog čega ograničavaju samostalnost svog djeteta braneći im da se uključuju u aktivnosti koje njihovi vršnjaci rade (Markus i sur., 2003). Majčina anksioznost je povezana s prezaštićivanjem (Root i sur., 2016) jer anksiozne majke prezaštićivanjem djeteta često reduciraju svoj stres (Turner i sur., 2003). Anksiozne majke pokazuju značajno više prezaštićivanja djece (u zadacima govora, tangram slagalica i crne kutije) u odnosu na majke kojima nije dijagnosticiran anksiozni poremećaj (Jones, 2021). Anksiozne majke iskazuju prezaštitničko ponašanje s ciljem uklanjanja opasnosti koje prijete njihovoj djeci (Lindhout i sur., 2006; Root i sur., 2016). Osobe koje su anksiozne su često sklone biti hipervigilantne, odnosno skenirati svoju okolinu češće u odnosu na druge kako bi otkrili potencijalne prijeteće znakove.

Osim potencijalnih negativnih posljedica za djecu, prezaštićivanje može imati i štetne posljedice za roditelje, odnosno roditelji postaju podložniji riziku za razvoj poteškoća u roditeljskoj ulozi i ranjiviji te mogu iskusiti i roditeljsko sagorijevanje (Mikolajczak i Roskam, 2018). Zimmermann i suradnici (2022) su utvrdili da postoji posredni utjecaj roditeljskih uvjerenja na roditeljsko sagorijevanje upravo kroz roditeljsko pretjerano zaštićivanje djece, a navedeno vrijedi i za majke i za očeve. Pomognemo li roditeljima da period adolescencije počnu promatrati kao period razvoja samostalnosti i odgovornosti te kao period ubrzanog napretka svoje djece (Zimmermann i sur., 2017), možemo im pomoći da se zaštite od iscrpljivanja u roditeljstvu koje bi moglo nastati kao posljedica pretjerane kontrole i uključenosti u život vlastite djece.

Općepoznato je da su roditeljska uključenost, podrška i zaštita primjerena dobi djeteta povezani s općom dobrobiti adolescenata (Khaleque, 2013). Podržavajuća okolina potiče istraživanje i rast uz bavljenje aktivnostima koje su izazovne (Soenens i sur., 2010). Na takav način osnovne psihološke potrebe (autonomija, kompetencija i povezanost) bivaju zadovoljene što

pozitivno utječe na dobrobit adolescenata kroz psihološko, akademsko i socijalno funkcioniranje (Ryan i Deci, 2002). Moguće je da prezaštićivanje nije povezano sa slabijom prilagođenošću u kolektivističkim kulturama gdje su autoritarno roditeljstvo i prezaštićivanje češći (Rudy i Grusec, 2006). Djeca i adolescenti koja potječu iz kolektivističkih kultura često prezaštićivanje interpretiraju kao izraz ljubavi i brige. U individualističkim kulturama se takvo roditeljsko ponašanje smatra suviše restriktivnim.

1.5. Otpornost adolescenata

Otpornost se definira kao uspješan razvoj adolescenata u uvjetima prijetnje, stresa i preuzimanja rizika. Podrazumijeva i oporavak od teškoća, ali kao uspješno izvlačenje pouke iz takvih situacija. Otpornost se razvija s godinama i zapravo pomaže pojedincima da zadovolje svoje temeljne ljudske potrebe (Hanson i Kim, 2007). Kada se adolescenti nalaze u obiteljskom, školskom i socijalnom okruženju koje je plodonosno, njihove potrebe će biti lakše zadovoljene. Adolescenti razvijaju svoju osobnost kroz unutarnje vrijednosti povezane s odabirom prosocijalnog ponašanja, uspješnim učenjem i izbjegavanjem rizičnog ponašanja (npr. zlouporabe supstanci ili nasilja). Otpornost predstavlja zaštitni osobni faktor od upuštanja u različita rizična ponašanja.

Internalne dimenzije otpornosti su: osjećaj samoučinkovitosti, vještine rješavanja problema i samosvijest. U nastavku će svaki od spomenutih čimbenika otpornosti biti ukratko objašnjen (Hanson i Kim, 2007).

Samoučinkovitost se definira kao vjerovanje o vlastitoj kompetentnosti i osjećaj da je osoba dovoljno sposobna nešto promijeniti. Povezana je sa svladavanjem zadataka, osjećajem učinkovitosti i sa samostalnošću. Samoučinkovitost je važna komponenta razvoja identiteta i samosvijesti, a najviše se razvija tijekom adolescencije. Rješavanje problema uključuje sposobnost planiranja, snalažljivosti, kritično i refleksivno razmišljanje, kreativnost i preuzimanje inicijative (Hanson i Kim, 2007). Samosvijest podrazumijeva poznavanje i razumijevanje sebe. Dio je uspješnog i zdravog razvoja. Razvoj samosvijest podrazumijeva razvoj razumijevanja o tome kako nečije mišljenje utječe na nečije ponašanje, osjećaje i raspoloženja. Također, važan aspekt je i razumijevanje vlastitih snaga i izazova. Samosvijest je jedna od temeljnih karakteristika osobe

koja služi kao plodno tlo za razvoj drugih aspekata osobnosti poput uvida i samokontrole (Hanson i Kim, 2007).

2. POLAZIŠTE I CILJ ISTRAŽIVANJA

Suvremeno roditeljstvo karakteriziraju promjene koje se odražavaju u odgojnim ciljevima i postupcima roditeljske kontrole djece. Danas i sami roditelji navode da često prezaštićuju djecu (Macuka i sur., 2023) a takav oblik roditeljskog ponašanja predstavlja preokupiranost roditelja brigom o dobrobiti i uspjehu djeteta, izbjegavanjem problema, te intenzivnog vođenja i nadzora djeteta (Segrin i sur., 2013).

Kada roditeljsko prezaštitničko ponašanje ometa dobno normativnu autonomiju i emocionalnu neovisnost djeteta (Yap i sur., 2014) može negativno doprinijeti optimalnom razvoju djeteta. Otpornost djece se može promatrati kao rezultat optimalnog razvoja, a definira se kao proces i ishod uspješne prilagodbe zahtjevnim i izazovnim životnim okolnostima kroz emocionalnu i bihevioralnu fleksibilnost (APA, 2018). Cilj ovog istraživanja je utvrditi odnos majčinog i očevog roditeljskog prezaštićivanja i drugih dimenzija roditeljskog ponašanja (roditeljske podrške, restriktivne kontrole i popustljivosti) te otpornosti adolescenata (vještina rješavanja problema, samoučinkovitosti i samosvijest). Razmatrat će se pri tome i spolne razlike između adolescentica i adolescenata u mjerenim varijablama kao i nezavisni doprinosi majčinog i očevog roditeljskog ponašanja otpornosti adolescenata.

Za potrebe ovog istraživanja prevest će se i validirati *Multidimensionalna skale roditeljskog prezaštićivanja* (engl. *Multidimensional Overprotective Parenting Scale*, MOPS; Kins i Soenens, 2013) na hrvatskom uzorku adolescenata.

3. PROBLEMI I HIPOTEZE

Problemi:

1. Utvrditi faktorsku strukturu i pouzdanost hrvatskog prijevoda *Multidimensionalne skale roditeljskog prezaštićivanja* (engl. *Multidimensional Overprotective Parenting Scale*, MOPS; Kins i Soenens, 2013) namijenjenu dječjoj procjeni roditeljskog prezaštićivanja na uzorku hrvatskih adolescentica i adolescenata.
2. Utvrditi obrasce povezanosti svih mjerenih varijabli: sociodemografskih karakteristika (spol i dob adolescenata, obrazovanje roditelja i materijalni status obitelji), procjene adolescenata majčina i očeva prezaštićivanja (anksiozno i egoistično prezaštićivanje), različitih aspekata majčinog i očevog ponašanja (roditeljska podrška, restriktivna kontrola i popustljivost) i otpornosti adolescenata (vještina rješavanja problema, samoučinkovitosti i samosvijesti).
3. Utvrditi relativni doprinos sociodemografskih karakteristika (spol i dob adolescenata, obrazovanje roditelja i materijalni status obitelji), dimenzija roditeljskog ponašanja (roditeljske podrške, restriktivne kontrole i popustljivosti) i roditeljskog prezaštićivanja adolescenata (anksiozno i egoistično prezaštićivanje) u objašnjenju otpornosti adolescenata (vještina rješavanja problema, samoučinkovitosti i samosvijesti).

Hipoteze:

1. Očekuje se da će se utvrditi dvodimenzionalna faktorska struktura *Multidimensionalne skale roditeljskog prezaštićivanja*: *anksiozno prezaštićivanje* i *egoistično prezaštićivanje* koja služi jačanju ega.
2. Očekuje se da će:
 - a. Adolescentice i mlađi adolescenti koji materijalni status obitelji procjenjuju lošijim iskazivati niže razine otpornosti mjerene vještinom rješavanja problema te procjenom samoučinkovitosti i samosvijesti, te da će adolescenti koji procjenjuju materijalni status obitelji nižim i koji navode niže razine obrazovanja roditelja imati i niže razine procjene majčina i očeva anksioznog i egoističnog prezaštićivanja te će svoje roditelje procijeniti niže na drugim dimenzijama roditeljskog ponašanja.
 - b. obje dimenzije roditeljskog prezaštićivanja (anksiozno i egoistično prezaštićivanje), i kod majki i kod očeva, biti povezane s roditeljskim ponašanjem i to na način da će procijenjena

razina roditeljskog anksioznog i egoističnog prezaštićivanja biti povezana s nižom razinom roditeljske podrške i popustljivosti te višom razinom restriktivne kontrole.

- c. procijenjena razina roditeljskog prezaštićivanja na dimenzijama anksiozno i egoistično prezaštićivanje (i kod majki i kod očeva) biti negativno povezana s dimenzijama otpornosti adolescenata (vještina rješavanja problema, samoučinkovitosti i samosvijesti).
 - d. viša razina percipirane roditeljske podrške i popustljivosti biti pozitivno povezana s dimenzijama otpornosti (vještina rješavanja problema, samoučinkovitosti i samosvijesti) te da će viša razina percipirane restriktivne kontrole biti negativno povezana s dimenzijama otpornosti (vještina rješavanja problema, samoučinkovitosti i samosvijesti).
3. Očekuje se da će sociodemografske karakteristike (spol adolescenata, obrazovanje roditelja i materijalni status obitelji) biti značajni prediktori u objašnjenju triju dimenzija otpornosti adolescenata: vještina rješavanja problema, samoučinkovitosti i samosvijesti. Također se očekuje da će roditeljska ponašanja – prezaštićivanje, restriktivna kontrola i popustljivost značajno negativno predviđati, a roditeljska podrška značajno pozitivno predviđati otpornost adolescenata na sve tri dimenzije.

4. METODA

4. 1. Sudionici

Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku adolescenata prosječne dobi od 17 godina ($M = 16.60$, $SD = 1.21$), a dobni raspon je bio između 15 i 19 godina. U istraživanju su sudjelovali srednjoškolci iz dviju škola: Gimnazije Vladimir Nazor iz Zadra i Pomorske škole iz Zadra. Ukupan broj adolescenata koji su ispunili upitnik je 189, međutim jedan od sudionika je na pitanje „Pristajete li na sudjelovanje u istraživanju?“, odgovorio: „Ne“; 1. drugi sudionik je na pitanje o prosjeku odgovorio: „završio sam“, a treći je na sve čestice označio istu vrijednost te su stoga njihovi rezultati izuzeti u daljnjim analizama. Od konačnog broja od 186 sudionika, 182 njih je odgovorilo na sva pitanja u upitniku vezana i za majku i za oca. Četiri sudionika su odgovorila samo za majku jer nisu u kontaktu s ocem. U istraživanju je sudjelovalo ukupno 116 adolescentica i 70 adolescenata ($M_z = 16.36$, $SD_z = 1.08$ i $M_m = 16.98$, $SD_m = 1.30$). Nadalje, 154 sudionika je navelo da pohađa gimnaziju, a 32 sudionika strukovnu školu. Prosječan uspjeh na završetku prethodnog razreda koji su sudionici naveli je iznosio 4.38 ($SD = 1.14$; $M_z = 4.54$, $SD_z = 1.34$ i $M_m = 4.12$, $SD_m = 0.61$; $M_{gimnazija} = 4.50$, $SD_{gimnazija} = 1.19$ i $M_{strukovna} = 3.80$, $SD_{strukovna} = 0.58$). Uzeti su u obzir i podaci o razini obrazovanja roditelja adolescenata koji su sudjelovali u istraživanju kao i subjektivna procjena materijalnog statusa obitelji (Tablica 1).

Tablica 1 Prikaz razine obrazovanja roditelja adolescenata koji su sudjelovali u istraživanju i materijalnog statusa obitelji

Razina obrazovanja majke	<i>N</i>	<i>f</i>	%
osnovna i srednja škola	95	95	51.08
visoko obrazovanje*	91	186	48.92
Razina obrazovanja oca	<i>N</i>	<i>f</i>	%
osnovna i srednja škola	115	115	61.83
visoko obrazovanje*	70	185	37.63
Materijalni status obitelji	<i>N</i>	<i>f</i>	%
prosječan – kao i druge obitelji	136	146	73.12
visok – više od drugih obitelji	40	186	21.51
nizak – manje od drugih obitelji	7	10	3.76
vrlo nizak – puno manje od drugih obitelji	3	3	1.61

* – objedinjeni podaci o završenoj višoj školi, fakultetu ili doktorskom studiju

Iz *Tablice 1* je vidljivo da je najviše roditelja adolescenata završilo srednju školu. Postotak majki koje su završile osnovnu i srednju školu (51.08) je nešto manji u odnosu na postotak očeva koji su završili osnovnu i srednju školu (61.83), dok je ukupni postotak majki koje su završile višu školu, fakultet ili diplomski studij (48.92) veći u odnosu na ukupni postotak očeva koji su završili višu školu, fakultet ili diplomski studij (37.63). Nadalje, adolescenti su naveli da je ukupno sedam majki završilo višu školu. Najniži postotak se odnosi na završenu osnovnu školu (0.53% majki i 5.91% očeva). Kada je riječ o procjeni materijalnog statusa obitelji, nešto više od 73% adolescenata navodi da je materijalni status njihove obitelji prosječan, odnosno kao i kod drugih obitelji. Nadalje, 21% adolescenata procjenjuje materijalni status obitelji visokim, a najmanji je udio onih koji procjenjuju materijalni status obitelji kao nizak ili vrlo nizak.

4.2. Mjerni instrumenti

Multidimenzionalna skala roditeljskog prezaštićivanja (engl. *Multidimensional Overprotective Parenting Scale*, MOPS; Kins i Soenens, 2013) mjeri dječju procjenu roditeljskog prezaštićivanja. Skala ukupno sadrži 35 tvrdnji koje se raspoređuju u dvije dimenzije višeg reda: anksiozno prezaštićivanje (25 čestica) i egoistično prezaštićivanje (10 čestica). Tjeskobna pretjerana zaštita se odnosi na zaštitnička ponašanja potaknuta razinom anksioznosti te uključuje pet subskala: anksiozno odgajanje (npr. *Moja majka/moj otac je u strahu od onoga što se može dogoditi kad ona/on nije u blizini.*), rješavanje problema unaprijed (npr. *Moja majka/moj otac pokušava riješiti sve moje probleme bez mene.*), infantilizacija (npr. *Moja majka/moj otac često kaže da sam premlad/a za stvari koje rade moji vršnjaci.*), narušavanje privatnosti (npr. *Moja majka/moj otac komentira stvari koje ju/ga se ne tiču poput moje odjeće, hobija, prijatelja ili glazbe.*) i generalno prezaštićivanje (npr. *Moja majka/moj otac previše brine.*). Svaka subskala sadrži 5 čestica. Druga dimenzija, egoistično prezaštićivanje, odnosi se na pretjeranu zaštitu koja služi jačanju ega i sadrži dvije subskale niže razine: pretjerano pohvaljivanje (npr. *Moja majka/moj otac pokazuje kako sam nepogrešiv/a u njezinim/njegovim očima.*) i eksternalna atribucija neuspjeha (npr. *Moja majka/moj otac okrivljuje druge za stvari koje ne idu najbolje u mom životu.*). Svaka tvrdnja se procjenjuje na skali procjene od 5 stupnjeva (1 – u potpunosti se ne slažem, 5 – u potpunosti se slažem). Djeca pri svom odgovaranju nezavisno procjenjuju majčino i očevo prezaštitničko ponašanje. Ukupan rezultat se računa kao prosječan rezultat pripadajućih tvrdnji u

dvije dimenzije. Autori upitnika navode da su koeficijenti unutarnje konzistencije pojedinih subskala visoki te iznose od .64 do .80. Budući da upitnik do sada nije korišten na hrvatskom uzorku, jedan od ciljeva istraživanja bila je validacija *Multidimensionalne skale roditeljskog prezaštićivanja*. Ovim je istraživanjem potvrđena dvofaktoraka struktura upitnika koja je prikazana u poglavlju rezultati, uz pouzdanosti unutarnje konzistencije .93 za procjenu majčina anksioznog prezaštićivanja i .83 za procjenu majčina egoističnog prezaštićivanja te uz pouzdanosti unutarnje konzistencije .94 za procjenu očeva anksioznog prezaštićivanja i .83 za procjenu očeva egoističnog prezaštićivanja.

Upitnik roditeljskog ponašanja URP29 (Keresteš i sur., 2012) ima dvije verzije. Jedna od njih uključuje roditeljsku samoprocjenu vlastitog ponašanja (odvojeno majka i otac). U drugoj verziji, koja je korištena u ovom istraživanju, djeca/adolescenti procjenjuju roditeljsko ponašanje (odvojeno za majku i oca). Upitnik ima 29 čestica koje su podijeljene u 7 subskala: toplina (npr. *Moja mama/Moj tata mi pokazuje da voli.*), autonomija (npr. *Moja mama/Moj tata me uvažava i poštuje kao osobu.*), roditeljsko znanje (npr. *Moja mama/Moj tata dobro poznaje moje prijatelje.*), induktivno rezoniranje (npr. *Moja mama/moj tata mi objašnjava kako moje ponašanje utječe na druge.*), popustljivost (npr. *Moju mamu/Mog tatu lako nagovorim na ono što želim.*), kažnjavanje (npr. *Moja mama/Moj tata više kad se loše ponašam.*) i intruzivnost (npr. *Moja mama/ Moj tata me previše o svemu ispituje*). Spomenute subskale čine tri globalne dimenzije: roditeljsku podršku (17 čestica), restriktivnu kontrolu (9 čestica) i popustljivost (3 čestice). Zadatak djeteta je na ljestvici slaganja označiti u kojoj mjeri se slaže s određenom tvrdnjom (1 – *uopće nije točno*, 4 – *u potpunosti je točno*). Rezultati na dimenzijama se računaju kao prosječni rezultat na česticama subskala koje pripadaju određenoj dimenziji. Cronbach alfa dječje procjene za dimenziju roditeljske podrške iznosi .82 za majku i .86 za oca, za dimenziju restriktivne kontrole .74 i za majku i za oca, a za dimenziju popustljivosti .68 za majku i .70 za oca (Keresteš i sur., 2012). U ovom istraživanju, pouzdanost dječje procjene dimenzije roditeljske podrške iznosi .92 za majku i .93 za oca, dimenzije restriktivne kontrole za majku .84 i .89 za oca, a za dimenziju popustljivosti .66 za majku i .81 za oca.

Skala razvoja otpornosti kod mladih (engl. *Resilience Youth Development Module*, RYDM, Hanson i Kim, 2007) mjeri šest internalnih koncepata otpornosti i individualnih osobina koje se povezuju s pozitivnim razvojem: ciljevi i težnje, empatija, osjećaj samoučinkovitosti, suradnja i

komunikacija, vještina rješavanja problema i samosvijest. U ovom istraživanju korištena su tri internalna koncepta otpornosti: osjećaj samoučinkovitosti (npr. *Mogu riješiti svoje probleme.*), vještina rješavanja problema (npr. *Pokušavam riješiti svoje probleme tako da pričam ili pišem o njima.*) i samosvijest (npr. *Moj život ima smisao.*). Cronbach alfa koeficijent za pojedine dimenzije iznosio je od .79 do .81. Zadatak sudionika je označiti odgovor na skali od četiri stupnja (1 – *uopće nije istina* i 4 – *potpuno je istina*). Rezultati na pojedinim dimenzijama se računaju kao prosječni rezultati pripadajućih tvrdnji, a viši rezultat ukazuje na veću otpornost, tj. bolje vještine rješavanja problema, više osjećaje osobne samoučinkovitosti i samosvijesti.

4.3. Postupak

Istraživanje je odobrilo Etičko povjerenstvo Sveučilišta u Zadru provedeno u dvjema školama (Gimnazija Vladimira Nazora Zadar i Pomorska škola Zadar) uz pomoć posebno izrađenog *Google Forms* obrasca kroz svibanj i lipanj 2024. godine. Učenicima su podijeljeni papiri s QR kodom, a njihov zadatak je bio skenirati ga i pristupiti upitniku. Prije samog ispunjavanja, sudionici su dobili uputu, objašnjen im je cilj istraživanja te im je naglašeno da će rezultati prikupljeni upitnikom biti analizirani na grupnoj razini i da će se koristiti samo u znanstvene svrhe. Sudionicima je objašnjeno da mogu odustati od sudjelovanja u istraživanju u bilo kojem trenutku. Sve prethodno navedeno, nalazilo se i na samom početku obrasca pa su sudionici to mogli i pročitati. Sudionici su upitnik ispunjavali za vrijeme nastave, a prosječno vrijeme ispunjavanja upitnika bilo je 15 minuta.

5. REZULTATI

Podaci prikupljeni istraživanjem statistički su obrađeni pomoću računalnog programa *Jamovi*. Prije same obrade prikupljenih podataka provjerene su normalnosti distribucija svih mjera u istraživanju (roditeljsko prezaštićivanje (anksiozno i egoistično prezaštićivanje), otpornost adolescenata (vještina rješavanja problema, samosvijest i samoučinkovitost) i roditeljsko ponašanje (roditeljska podrška, restriktivna kontrola i popustljivost) (*Tablica 2*).

Tablica 2 Prikaz deskriptivnih pokazatelja svih ispitivanih varijabli ($N = 186$)

		N	M	SD	Min	Max	Shapiro-Wilk test	Indeks asimetričnosti	Indeks spljoštenosti		
Multidimenzionalna skala roditeljskog prezaštićivanja (majka)	anksiozno prezaštićivanje (majka)	anksiozno odgajanje	186	2.67	0.71	1	4.8	0.99	.15	-.10	
		rješavanje problema unaprijed	186	2.15	0.78	1	4.2	0.95***	.68	-.04	
		infantilizacija	186	2.18	0.88	1	4.8	0.94***	.63	-.37	
		narušavanje privatnosti	186	2.22	0.90	1	4.6	0.94***	.66	-.13	
		generalno prezaštićivanje	186	2.42	0.71	1	4.4	0.98*	.26	.05	
	ukupno	186	2.34	0.70	1	4.44	0.98**	.44	-.14		
	egoistično prezaštićivanje (majka)	pretjereno pohvaljivanje	186	2.60	0.79	1	4.8	0.99*	.20	-.16	
		eksternalna atribucija neuspjeha	186	1.86	0.69	1	4.6	0.92***	1.07	1.61	
		ukupno	186	2.23	0.66	1	4.40	0.98**	.46	.253	
		Multidimenzionalna skala roditeljskog prezaštićivanja (otac)	anksiozno prezaštićivanje (otac)	anksiozno odgajanje	182	2.36	0.84	1	5	0.97***	.60
rješavanje problema unaprijed				182	1.77	0.71	1	4.2	0.90***	1.04	.96
infantilizacija	182			2.10	0.86	1	4.8	0.94***	.67	.01	
narušavanje privatnosti	182			1.80	0.81	1	4.8	0.87***	.28	1.61	
generalno prezaštićivanje	182			2.16	0.81	1	4.6	0.95***	.68	.23	
ukupno	182		2.04	0.68	1	4.52	0.95***	.89	.91		
egoistično prezaštićivanje (otac)	pretjereno pohvaljivanje		182	2.57	0.95	1	5	0.97**	.29	-.39	
	eksternalna atribucija neuspjeha		182	1.77	0.73	1	4.2	0.89***	.94	.31	
	ukupno		182	2.17	0.76	1	4.5	0.97***	.49	.36	
	ukupno		182	2.08	0.63	1	4.51	0.96***	.89	1.35	
	Skala razvoja otpornosti kod mladih (internalni koncepti)	vještina rješavanja problema	186	2.78	0.92	1	4	0.93***	-.33	-.95	
samoučinkovitost		186	3.19	0.71	1	4	0.91***	-.65	-.18		

Uпитник roditeljskog ponašanja URPP 29 (majka)	samosvijest	186	3.01	0.82	1	4	0.92***	-.47	-.69
	roditeljska podrška	186	3.12	0.61	1.41	4	0.95***	-.58	-.41
	restriktivna kontrola	186	2.13	0.68	1	4	0.97**	.41	-.42
	popustljivost	186	2.47	0.70	1	4	0.97***	-.02	-.46
Uпитник roditeljskog ponašanja URPP 29 (otac)	roditeljska podrška	182	2.88	0.68	1.05	4	0.98**	-.30	-.50
	restriktivna kontrola	182	1.93	0.73	1	4	0.93***	.82	.17
	popustljivost	182	2.55	0.87	1	4	0.95***	-.12	-.81

*p<.05, **p<.01, ***p<.001

Rezultati prikazani u *Tablici 2* prikazuju da je Shapiro-Wilk test statistički značajan za sve subskale svih skala, osim subskale *anksiozno odgajanje* iz *Multidimenzionalne skale roditeljskog prezaštićivanja*, ali samo za procjene majki. Na temelju analiza može se zaključiti da distribucije mjera korištenih u ovom istraživanju značajno odstupaju od normalne distribucije. Međutim, važno je naglasiti da iako je Shapiro-Wilk test naj snažniji test za utvrđivanje normalnosti distribucije, ovaj test ima slabu snagu kada je riječ o malim uzorcima (Razali i Wah, 2011). Zbog spomenute činjenice, izračunati su i indeksi asimetričnosti i spljoštenosti kao pokazatelji normalnosti distribucije. Iz *Tablice 2* vidljivo je da su indeksi asimetričnosti ispitivanih varijabli u intervalu od -2 do 2, a indeksi spljoštenosti u intervalu od -3 do 3 te upućuju da se dobiveni rezultati ipak nalaze unutar prihvatljivih granica za provedbu parametrijskih analiza (Opić, 2011). Kada je riječ o dobivenim vrijednostima na subskalama *Multidimenzionalne skale roditeljskog prezaštićivanja* vidljivo je da su na skoro svim subskalama dobivene prosječne vrijednosti umjerene. Niži rezultat utvrđen je na subskali eksternalna atribucija neuspjeha i kod procjene majčina i očeva prezaštićivanja. Također, niži rezultat je utvrđen na subskalama rješavanje problema unaprijed i narušavanje privatnosti kod procjene očeva prezaštićivanja. Na uzorku adolescenata u ovom istraživanju pokazalo se da adolescenti svoju otpornost procjenjuju, kad se u obzir uzmu teoretski rasponi rezultata na ovoj skali, u rasponu od umjerenih (vještina rješavanja problema) do viših vrijednosti (samoučinkovitost, samosvijest). Naime, teoretski raspon prema kojemu je prethodno zaključeno, naveli su sami autori Hanson i Kim (2007) prema kojima je nizak onaj rezultat koji je manji od 2, umjerene vrijednosti podrazumijevaju rezultate veće od 2, ali manje od 3 i visoki rezultat podrazumijeva rezultate veće od 3. Kada je riječ o roditeljskom ponašanju, adolescenti svoje roditelje na većini subskala u prosjeku procjenjuju središnjim vrijednostima. Jedini indikator koji u prosjeku ima viši rezultat jest majčina podrška.

5. 1. Adaptacija i validacija Multidimenzionalne skale roditeljskog prezaštićivanja

Prije obrade podataka u svrhu odgovora na postavljene probleme, provjerena je faktorska struktura *Multidimenzionalne skale roditeljskog prezaštićivanja*. Provedena je konfirmatorna faktorska analiza u programu *Jamovi*. Uz pomoć algoritma maksimalne vjerojatnosti napravljene su procjene parametara pri čemu je kao ulazna matrica korištena matrica sa sirovim podacima. U svrhu provjere odgovaraju li podaci modelu s dvofaktorskom strukturom, korišteni su sljedeći indikatori slaganja: hi-kvadrat test (X^2), omjer vrijednosti hi-kvadrat testa i broja stupnjeva slobode (X^2/df), vrijednosti inkrementalnih indeksa CFI (Comparative Fit Index) i TLI (Tucker Lewis Index) te indeksi apsolutnog slaganja SRMR (Standardized Root Mean Square) i RMSEA (Root Mean Square Error Approximation). Svaki od navedenih indikatora slaganja, tj. indeksa, treba zadovoljiti unaprijed definirane i propisane kriterije. Hi-kvadrat test (X^2) je često statistički značajan kad postoji velik broj sudionika zbog čega se najčešće u obzir uzima omjer vrijednosti hi-kvadrat testa i broja stupnjeva slobode (X^2/df) kao jedan od indikatora slaganja. Ovaj omjer bi trebao biti manji od 3 za dobro pristajanje modela podacima, ukoliko je vrijednost tog omjera manja od 2 navedeno ukazuje na odlično pristajanje modela podacima (Brown, 2006). Također, CFI (Comparative Fit Index) i TLI (Tucker Lewis Index) bi trebali biti veći od .90 (Hu i Bentler, 1999; Vandenberg i Lance, 2000) za adekvatno slaganje modela s podacima. Vrijednost SRMR (Standardized Root Mean Square) indeksa koja ukazuje na adekvatno pristajanje modela trebala bi biti manja ili jednaka .10 (Hu i Bentler, 1999; Vandenberg i Lance, 2000). Na kraju, RMSEA (Root Mean Square Error Approximation) bi trebala iznositi između .05 i .10 za zadovoljavajuće pristajanje modela podacima pri čemu je bolje pristajanje modela što je navedena vrijednost manja (RMSEA vrijednost koja je manja ili jednaka .05 označava odlično pristajanje modela podacima) (Brown i Cudeck, 1993; Vandenberg i Lance, 2000).

Konačno, prije same provedbe konfirmatorne faktorske analize definiran je i dodatni preduvjet koji je potrebno zadovoljiti kako bi se provjerila faktorska struktura, a riječ je o omjeru broja sudionika u istraživanju i broja čestica u upitniku za koji provodimo analizu (Bryant i Yarbould, 1995). Minimalna vrijednost tog omjera trebala bi iznositi 5:1, što je u ovom istraživanju zadovoljeno (5.314:1).

Prilikom provođenja konfirmatorne faktorske analize *Multidimenzionalne skale roditeljskog prezaštićivanja* model je specificiran tako da su faktori bili *Anksiozno prezaštićivanje*

i *Egoistično prezaštićivanje*, a njima pripadajuće čestice bile su njihovi indikatori. Model predstavlja dvije latentne varijable i uz to predstavlja povezanost između njih.

Tablica 3 Prikaz rezultata konfirmatorne faktorske analize ($N = 186$)

indeksi pristajanja modela	vrijednost indeksa (majka)	vrijednost indeksa (otac)
Hi-kvadrat test (X^2)	1286**	1654**
broj stupnjeva slobode (df)	559	559
omjer hi-kvadrat testa (X^2) i broja stupnjeva slobode (df)	2.30	2.96
CFI	.75	.70
TLI	.73	.68
SRMR	.09	.09
RMSEA	.08	.10

** $p < .01$

Rezultati provedene konfirmatorne faktorske analize prikazani su u Tablici 3. Vrijednost hi-kvadrat testa (X^2) je statistički značajna dok je omjer hi-kvadrat testa (X^2) i broja stupnjeva slobode (df) manji od 3 što ukazuje na adekvatno slaganje modela s podacima. Nadalje, inkrementalni indeksi slaganja (CFI i TLI) dosta niži od dogovorenog standarda od .90. Važno je naglasiti kako na veličinu ovih indeksa utječu i faktori poput veličine uzorka, odnosno manji uzorak može dovesti do lažnog odbacivanja postavljenog modela. Svoj doprinos imaju i vrsta podataka, normalnost distribucije, ali i odabrana metoda za procjenu parametara i stupanj kompleksnosti modela (Hu i Bentler, 1999). Naposljetku, i vrijednosti RMSEA i SRMR indeksa se nalaze unutar postavljenih granica od .05 do .10 što, također ukazuje na dobro slaganje dvofaktorskog modela s podacima. Na temelju svih navedenih vrijednosti indeksa pristajanja modela, proizlazi zaključak da je dvofaktorski model nije pokazao u potpunosti adekvatno slaganje s podacima.

Nadalje, provjerena je i zasićenost čestica pripadajućim latentnim faktorima na *Multidimenzionalnoj skali roditeljskog prezaštićivanja* odvojeno za majku i za oca (*Tablica 4*).

Tablica 4 Prikaz standardiziranih faktorskih zasićenja faktorske analize
Multidimenzionalne skale roditeljskog prezaštićivanja (N = 186)

Faktor	Redni broj čestice	Čestica	Standardizirana faktorska zasićenja	
			Majka	Otac
anksiozno prezaštićivanje	1.	Moja majka/moj otac me stalno upozorava na loše stvari koje mi se mogu dogoditi.	.29***	.39***
	2.	Moja majka/moj otac pokušava riješiti sve moje probleme umjesto mene.	.46***	.46***
	3.	Moja majka/moj otac me tretira kao malo dijete.	.86***	.63***
	4.	Moja majka/moj otac se upliće u moje privatne stvari.	.69***	.70***
	7.	Moja majka/moj otac se ponaša previše zaštitnički.	.59***	.70***
	8.	Moja majka/moj otac se plaši onoga što se može dogoditi kad ona/on nije u blizini.	.71***	.71***
	9.	Moja majka/moj otac često preuzima moje obveze na sebe bez da mi da priliku da ih ja pokušam riješiti prva/prvi.	.61***	.61***
	10.	Moja majka/moj otac bi željela/želio da ostanem pod njezinom/njegovom zaštitom.	.72***	.70***
	11.	Moja majka/moj otac narušava moju privatnost.	.78***	.63***
	14.	Moja majka/moj otac me tetoši.	.35***	.53***
	15.	Moja majka/moj otac vidi rizik u svemu novom što želim napraviti.	.72***	.75***

16.	Moja majka/moj otac se često uključuje u stvari koje mogu riješiti sam/sama.	.76***	.63***
17.	Moja majka/moj otac često kaže da sam premlad/a za stvari koje rade moji vršnjaci.	.76***	.79***
18.	Moja majka/moj otac komentira stvari koje se nje/ga se ne tiču poput moje odjeće, hobija, prijatelja ili glazbe.	.90***	.77***
21.	Moja majka/moj otac previše brine.	.56***	.72***
22.	Moja majka/moj otac naglašava rizik u svemu što radim.	.57***	.75***
23.	Moja majka/moj otac se često uključuje u moje rasprave s drugima (npr. s bratom/sestrom, vršnjacima ili nastavnicima).	.71***	.72***
24.	Moja majka/moj otac se prema meni ponaša djetinjasto.	.74***	.66***
25.	Moja majka/moj otac mi ne dopušta da imam dovoljno prostora za sebe kod kuće.	.64***	.66***
28.	Moja majka/moj otac je previše uključena/uključen u moj život.	.60***	.60***
29.	Moja majka/moj otac kaže kako bih vjerojatno bez nje/njega završila/završio u nevolji.	.80***	.75***
30.	Moja majka/moj otac dogovara puno stvari u mom životu bez da me pita za mišljenje.	.78***	.59***
31.	Moja majka/moj otac odaje dojam da ne želi da odrastem.	.79***	.65***
32.	Moja majka/moj otac prati sve što radim, čak i kad trebam vrijeme za sebe.	.80***	.70***
35.	Moja majka/moj otac je previše zaokupljena/zaokupljen sa mnom.	.59***	.64***

5.	Moja majka/moj otac se hvali kako sam dobra/dobar i pametna/pametan.	.30**	.60***
6.	Kad ne postizem dobar uspjeh u školi, moja majka/moj otac kaže da nije moja krivnja.	.41***	.72***
12.	Moja majka/moj otac misli da je sve što radim izvanredno.	.51***	.77***
13.	Kad sam u nevolji jer sam napravila/napravio nešto, moja majka/moj otac smatra da je odgovoran netko drugi.	.55***	.52***
19.	Moja majka/moj otac često kaže kako sam najbolja/najbolji u svemu što radim.	.76***	.87***
20.	Moja majka/moj otac rijetko smatra da sam ja krivac za loše stvari koje mi se događaju u životu.	.64***	.70***
26.	Moja majka/moj otac me hvali u svemu što radim.	.62***	.77***
27.	Moja majka/moj otac okrivljuje druge ljude za loše stvari koje mi se događaju u životu.	.63***	.67***
33.	Moja majka/moj otac pokazuje kako sam nepogrešiv/a u njegovim očima.	.70***	.84***
34.	Moja majka/moj otac prebacuje odgovornost na druge kad ne dajem sve od sebe.	.70***	.59***

p < .01, *p < .001

Iz *Tablice 4* vidljivo je kako sve čestice *Multidimenzionalne skale roditeljskog prezaštićivanja* pokazuju statistički značajno zasićenje odgovarajućim latentnim varijablama, a sama zasićenja kreću se od vrijednosti .29 do .90.

Nadalje, potrebno je i definirati koliko se sami faktori *Anksiozno prezaštićivanje* i *Egoistično prezaštićivanje* razlikuju s obzirom na to koju domenu roditeljskog prezaštićivanja adolescenti procjenjuju. U tu svrhu izračunate su povezanosti između navedenih latentnih varijabli *Multidimenzionalne skale roditeljskog prezaštićivanja*, a rezultati su prikazani u *Tablici 5*.

Tablica 5 Prikaz korelacija latentnih varijabli *Multidimenzionalne skale roditeljskog prezaštićivanja* (N = 186)

		anksiozno prezaštićivanje		egoistično prezaštićivanje	
		majka	otac	majka	otac
anksiozno prezaštićivanje	majka	-			
	otac	.60***	-		
egoistično prezaštićivanje	majka	.35***	.29***	-	
	otac	.29***	.51***	.65***	-

***p < .001

Na temelju izračunatih korelacija između latentnih varijabli, zaključuje se kako su latentne varijable međusobno statistički značajno pozitivno povezani, odnosno povećanje rezultata na jednom faktoru prati povećanje rezultata na drugom faktoru i obratno. Vrijednosti korelacije se nalaze u rasponu umjerene korelacije i iznose od .29 do .65. Najviša utvrđena povezanost između faktora *Anksiozno prezaštićivanje* i *Egoistično prezaštićivanje* je kod očeva i iznosi .51. S obzirom da je i ova korelacija na razini umjerene povezanosti, može se zaključiti da je opravdano računati zaseban rezultat na jednoj od dvije subskale *Multidimenzionalne skale roditeljskog prezaštićivanja*.

Nakon provjere faktorske strukture *Multidimenzionalne skale roditeljskog prezaštićivanja*, provjerena je i pouzdanost Cronbach alpha koeficijentom pouzdanosti tipa unutarnje konzistencije. Pouzdanost za subskalu *Anksiozno prezaštićivanje* kod procjena majki iznosi .93 (raspon za pojedine subskale kreće se od .68 (generalno prezaštićivanje) do .83 (infantilizacija) i za subskalu *Egoistično prezaštićivanje* .83 (pretjerano pohvaljivanje .76 i eksternalna atribucija neuspjeha .74). Kod procjene očeva, pouzdanost za subskalu *Anksiozno prezaštićivanje* iznosi .94 (raspon za pojedine subskale kreće se od 0.78 (anksiozno odgajanje) do .85 (narušavanje privatnost) i za subskalu *Egoistično prezaštićivanje* .86 (pretjerano pohvaljivanje .86 i eksternalna atribucija neuspjeha .83). Što se osjetljivosti skale tiče, većina čestica (osim čestica *Kad sam u nevolji jer sam napravila/napravio nešto, moj otac smatra da je odgovoran netko drugi.* i *Moj otac prebacuje*

odgovornost na druge kad ne dajem sve od sebe, koje imaju raspon od 1 do 4) pokazuje maksimalni raspon rezultata, od 1 do 5 (*Tablica 1* u Prilogu). Na temelju ovoga se zaključuje da *Multidimenzionalna skala roditeljskog prezaštićivanja* ima dobru osjetljivost.

Naposljetku, deskriptivni pokazatelji pojedinih dimenzija pružaju relevantne informacije za daljnju interpretaciju dobivenih rezultata. Iz *Tablice 2* je vidljivo da adolescenti u prosjeku procjenjuju majke višim na dimenziji *Anksioznog prezaštićivanja* u odnosu na dimenziju *Egoističnog prezaštićivanja*, dok je kod očeva obrnuta situacija. Dodatno, iz *Tablice 2* je vidljivo da su procjene na obje dimenzije više za majke u odnosu na očeve.

Zaključno, *Multidimenzionalna skala roditeljskog prezaštićivanja* pokazala je zadovoljavajuću konstruktnu valjanost, pouzdanost i osjetljivost na uzorku adolescenata iz Republike Hrvatske. Dobiveni podaci adekvatno pristaju dvodimenzionalnom modelu koji su pretpostavili autori originalne skale Kins i Soenens (2013), a izdvajaju se dimenzije: *Anksiozno prezaštićivanje* i *Egoistično prezaštićivanje*.

6. 2. Odnos roditeljskog prezaštićivanja, sociodemografskih karakteristika, različitih aspekata majčinog i očevog roditeljskog ponašanja i otpornosti adolescenata

Prije obrade podataka u svrhu odgovora na drugi istraživački problem, potrebno je kratko prokomentirati deskriptivne parametre za mjere roditeljskog prezaštićivanja, otpornosti i roditeljskog ponašanja prikazane u *Tablici 2*.

U svrhu odgovora na drugi istraživački problem, odnosno utvrđivanje obrazaca povezanosti između majčinog i očevog prezaštićivanja, sociodemografskih karakteristika (spol i dob adolescenata, obrazovanje roditelja i materijalni status obitelji), različitih aspekata majčinog i očevog ponašanja (roditeljska podrška, restriktivna kontrola i popustljivost) te otpornosti adolescentica i adolescenata (samoučinkovitosti, vještina rješavanja problema, samosvijest) izračunati su Pearsonovi koeficijenti korelacije, a dobiveni rezultati prikazani su u *Tablici 6*.

Tablica 6 Prikaz koeficijenata korelacije (Pearsonov r) između sociodemografskih karakteristika (spol i dob adolescenata, obrazovanje roditelja i materijalni status obitelji), roditeljskog anksioznog i egoističnog prezaštićivanja i drugih dimenzija roditeljskog ponašanja (roditeljska podrška, restriktivna kontrola i popustljivost ($N = 186$))

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.
1. spol adolescenta	—																	
2. dob adolescenta	.25***	—																
3. majčino obrazovanje	.13	-.23**	—															
4. očevo obrazovanje	.06	-.18*	.21**	—														
5. materijalni status	.12	-.08	.19**	.11	—													
6. anksiozno prezaštićivanje (majka)	.22**	.11	.02	.08	.17*	—												
7. egoistično prezaštićivanje (majka)	.13	.16*	-.03	.10	.11	.35***	—											
8. anksiozno prezaštićivanje (otac)	.11	.02	-.05	.03	.14	.60***	.29***	—										
9. egoistično prezaštićivanje (otac)	.02	.03	-.12	.05	.06	.29***	.65***	.51***	—									
10. roditeljska podrška (majka)	-.12	-.01	.01	-.05	.07	-.19*	.26***	-.07	.17*	—								
11. restriktivna kontrola (majka)	.10	.06	.12	.08	.12	.62***	.00	.45***	.13	-.17*	—							
12. popustljivost (majka)	-.06	.10	-.07	-.11	.19*	.04	.41***	.16*	.25***	.26***	.00	—						
13. roditeljska podrška (otac)	.00	.07	-.04	-.08	.06	-.24**	.15*	.00	.23**	.65***	-.16*	.22**	—					
14. restriktivna kontrola (otac)	.32***	.13	.08	.02	.11	.46***	.08	.49***	.15*	-.12	.65***	.11	.08	—				
15. popustljivost (otac)	-.13	.13	-.08	-.20*	.15*	.10	.25***	.12	.36***	.22**	.12	.45***	.35***	.09	—			
16. vještina rješavanja problema	-.20**	.02	.06	-.06	.04	-.30***	.23**	-.04	.17*	.6***	-.23**	.30***	.42***	-.15*	.19*	—		
17. samoučinkovitost	.11	.13	.07	-.01	.22**	-.13	.02	-.14	-.06	.45***	-.10	.12	.31***	-.01	.08	.33***	—	
18. samosvijest	.16*	.13	.06	.03	.12	-.18*	.17*	-.22**	-.02	.47***	-.20**	.22**	.3***	-.12	.09	.48***	.68***	—

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Napomena: 1 – adolescentice; 2 – adolescenti; 1 – osnovna i srednja škola, 2 - ostalo

Uvidom u *Tablicu 6* može se zaključiti da su se adolescentice procijenile vještijim u rješavanju problema dok su adolescenti iskazali višu razinu samosvijesti, te su procijenili majke višim na dimenziji anksioznog prezaštićivanja, a očeve na dimenziji restriktivne kontrole. S dobi adolescenata rasla je i razina majčina egoističnog prezaštićivanja. Nadalje, adolescenti koji su svoje očeve procijenili slabije obrazovanim, procijenili su ih i popustljivijim. Dodatno, adolescenti koji navode viši materijalni status obitelji, procijenili su svoje majke više anksiozno prezaštićujućim, oba roditelja popustljivijim, a sebe samoučinkovitijim.

Kada je riječ o majčinu anksioznom prezaštićivanju, adolescenti koji svoje majke procjenjuju višim na ovoj dimenziji, procjenjuju oba roditelja nižim na dimenziji roditeljske podrške i višim na dimenziji restriktivne kontrole. Nadalje, adolescenti koji procjenjuju više razine majčinog anksioznog prezaštićivanja navode niže razine samosvijesti i niže vještine rješavanja problema. Adolescenti koji procjenjuju majke visoko na dimenziji egoističnog prezaštićivanja navode više razine samosvijesti i vještina rješavanja problema, te više razine majčine i očeve roditeljske podrške i popustljivosti.

Nadalje, prema *Tablici 6*, utvrđeno je da oni adolescenti koji procjenjuju svoje očeve više anksiozno prezaštićujućim, navode za majke i očeve više razine restriktivne kontrole i majčine popustljivosti. Adolescenti koji procjenjuju očeve više anksiozno prezaštićujućim navode niže razine samosvijesti. Adolescenti koji procjenjuju da su im očevi više egoistično prezaštićujućim, ujedno procjenjuju svoje majke i očeve više podržavajućim i popustljivim, te očeve više kontrolirajućim, te više razine vještina rješavanja problema.

Nadalje, i procjena majčine i očeve roditeljske podrške su pozitivno povezane sa svim dimenzijama otpornosti adolescenata, adolescenti koji procjenjuju više roditeljske podrške navode da su vještiji u rješavanju problema, samoučinkovitiji i samosvjesniji. Adolescenti koji procjenjuju da su i majka i otac više kontrolirajućim, navode da su manje uspješni u rješavanju problema. Dodatno, oni adolescenti koji procjenjuju svoje majke više kontrolirajućim navode ujedno i niže razine samosvijesti. Naposljetku, izraženije vještine rješavanja problema navode oni adolescenti koji procjenjuju svoje roditelje popustljivijim te su više samosvjesniji oni adolescenti koji su procijenili svoje majke popustljivima.

Ostale povezanosti nisu bile statistički značajne.

5.3. Doprinos sociodemografskih karakteristika, prezaštićivanja adolescenata i dimenzija roditeljskog ponašanja u objašnjenju otpornosti adolescenata

U svrhu ispitivanja relativnog zasebnog doprinosa sociodemografskih karakteristika (spol i dob adolescenata, obrazovanje roditelja i materijalni status obitelji), dimenzija roditeljskog ponašanja (roditeljske podrške, restriktivne kontrole i popustljivosti), te procjene majčina i očeva prezaštićivanja adolescenata (anksiozno i egoistično prezaštićivanje) u objašnjenju varijance otpornosti adolescenata (vještina rješavanja problema, samoučinkovitosti i samosvijesti) provedene su tri nezavisne hijerarhijske regresijske analize. Riječ je o metodi čijom uporabom se dobiva informacija o doprinosu svakog pojedinog skupa prediktora u objašnjenju ukupne varijance u kriterijskoj varijabli. U prvom koraku hijerarhijske regresijske analize uvrštene su samo one mjerene sociodemografske karakteristike koje su na bivarijatnoj razini u značajnim odnosima s kriterijem, odnosno spol adolescenata u hijerarhijskoj analizi za kriterije uspješnost rješavanja problema i samosvijesti te materijalni status obitelji u hijerarhijskoj analizi za kriterij samoučinkovitosti adolescenata. Zatim su u drugom koraku kao prediktori uvedene varijable koje se odnose na različite dimenzije očeva i majčina roditeljskog ponašanja (roditeljska podrška, restriktivna kontrola i popustljivost), a u trećem koraku varijable majčinog i očevog roditeljskog prezaštićivanja (anksiozno i egoistično prezaštićivanje). Kao pokazatelj doprinosa pojedinih prediktora objašnjenju ukupne varijance kriterija korišten je standardizirani regresijski koeficijent beta (β), a kao pokazatelj doprinosa pojedinih skupina prediktora korišteni su koeficijent multiple determinacije (R^2) i delta koeficijent multiple determinacije (ΔR^2).

Rezultati hijerarhijskih regresijskih analiza provedenih u tri koraka prikazani su u *Tablicama 7, 8 i 9*.

Tablica 7 Prikaz rezultata hijerarhijske analize s vještinom rješavanja problema kod adolescenata kao kriterijem ($N = 182$)

vještina rješavanja problema kod adolescenata			
	1. korak	2. korak	3. korak
	β	B	β
1. korak: sociodemografske karakteristike			
spol	-.19**	-.12***	-.11
2. korak: dimenzije roditeljskog ponašanja			
roditeljska podrška (majka)		.40***	.38***
restriktivna kontrola (majka)		-.12	-.02
popustljivost (majka)		.15***	.11
roditeljska podrška (otac)		.10	.06
restriktivna kontrola (otac)		-.01	-.01
popustljivost (otac)		-.00	.00
3. korak: roditeljsko prezaštićivanje			
anksiozno prezaštićivanje (majka)			-.27***
egoistično prezaštićivanje (majka)			.11
anksiozno prezaštićivanje (otac)			.10
egoistično prezaštićivanje (otac)			.02
R^2	.04**	.37***	.41***
R_{kor}^2	.04**	.35***	.38***
ΔR^2		.34***	.04***

Napomena: β - vrijednost standardiziranog regresijskog koeficijenta (beta ponder), R^2 - ukupan doprinos objašnjenju varijanci, R_{kor}^2 - korigirani ukupni doprinos objašnjenju varijanci, ΔR^2 - doprinos pojedine grupe prediktora objašnjenju varijanci, * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Provođenjem hijerarhijske regresijske analize u svrhu utvrđivanja doprinosa spola adolescenata, dimenzija roditeljskog ponašanja (roditeljske podrške, restriktivne kontrole i popustljivosti), te procjene majčina i očeva prezaštićivanja adolescenata (anksiozno i egoistično prezaštićivanje) u objašnjenju varijance vještine rješavanja problema kod adolescenata dobiveni su nalazi prikazani u Tablici 7. U prvom koraku hijerarhijske regresijske analize utvrđen je statistički značajan negativan doprinos spola adolescenta ($\beta = -.19$, $p < .01$), odnosno adolescentice su iskazale više vještine u rješavanju problema. Spol je u prvom koraku analize objasnio 4% varijance vještine rješavanja problema kod adolescenata (Tablica 7). U drugom koraku hijerarhijske analize uvedeni su prediktori koji se odnose na dimenzije roditeljskog ponašanja, a

uključuju procjenu roditeljske podrške, restriktivne kontrole i popustljivosti. Ovi prediktori, zajedno s prediktorom iz prvog reda objašnjavaju 35% varijance vještine rješavanja problema kod adolescenata, te povećavaju proporciju objašnjene varijance za 34% ($\Delta R^2 = .34, < .001$). Važno je istaknuti kako su se u ovom bloku varijabli kao značajni prediktori vještine rješavanja problema kod adolescenata pokazale procjena majčine podrške ($\beta = .40, p < .001$) i popustljivosti ($\beta = .15, p < .001$), odnosno izraženije vještine rješavanja problema navode adolescenti koji procjenjuju svoje majke više podržavajućim i popustljivim. Osim navedenog, spol adolescenta je i u ovom koraku ostao značajan prediktor vještine rješavanja problema kod adolescenata ($\beta = -.12, < .001$) (*Tablica 7*). Nadalje, u trećem, posljednjem, koraku hijerarhijske regresijske analize uvedeni su prediktori majčinog i očevog roditeljskog prezaštićivanja (anksiozno i egoistično prezaštićivanje). Nakon trećeg koraka, proporcija varijance je povećana za 4% ($\beta = -.12, < .001$) (*Tablica 7*). U ovom koraku analize, spol i majčina popustljivost više nisu statistički značajni prediktori. Značajan negativan prediktor je procjena majčinog anksioznog prezaštićivanja ($\beta = -.27, < .001$), kao i procjena majčine podrške ($\beta = .38, < .001$).

Zaključno, utvrđeno je da majčino anksiozno prezaštićivanje i majčina podrška imaju značajne zasebne doprinose u objašnjenju vještine rješavanja problema kod adolescenata. Odnosno, adolescenti koji procjenjuju više razine majčine roditeljske podrške i niže razine majčinog anksioznog prezaštićivanja procjenjuju sebe vještijim u rješavanju problema. Svi prediktori zajedno objašnjavaju 38% varijance vještine rješavanja problema kod adolescenata.

Tablica 8 Prikaz rezultata hijerarhijske analize sa samoučinkovitosti kod adolescenata kao kriterijem ($N = 182$)

samoučinkovitost kod adolescenata			
	1. korak	2. korak	3. korak
	β	B	β
1. korak: sociodemografske karakteristike			
materijalni status obitelji	.24***	.21***	.22***
2. korak: dimenzije roditeljskog ponašanja			
roditeljska podrška (majka)		.39***	.39***
restriktivna kontrola (majka)		-.05	-.01
popustljivost (majka)		.01	.04
roditeljska podrška (otac)		.04	.05
restriktivna kontrola (otac)		.04	.08
popustljivost (otac)		-.05	-.03
3. korak: roditeljsko prezaštićivanje			
anksiozno prezaštićivanje (majka)			.01
egoistično prezaštićivanje (majka)			-.02
anksiozno prezaštićivanje (otac)			-.12
egoistično prezaštićivanje (otac)			-.08
R^2	.06***	.25***	.28***
R_{kor}^2	.06***	.22***	.23***
ΔR^2		.19***	.03

Napomena: β - vrijednost standardiziranog regresijskog koeficijenta (beta ponder), R^2 - ukupan doprinos objašnjenju varijanci, R_{kor}^2 - korigirani ukupni doprinos objašnjenju varijanci, ΔR^2 - doprinos pojedine grupe prediktora objašnjenju varijanci, * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Nadalje, provedena je zasebna hijerarhijska regresijska analiza kako bi se utvrdio nezavisni doprinos prediktora iz skupine sociodemografskih varijabli (materijalni status obitelji), procjene dimenzija roditeljskog ponašanja (roditeljske podrške, restriktivne kontrole i popustljivosti) i majčina i očeva prezaštićivanja (anksioznog i egoističnog prezaštićivanja) u objašnjenju varijance samoučinkovitosti kod adolescenata. U ovoj hijerarhijskoj regresijskoj analizi, u prvom koraku je utvrđen statistički značajan doprinos materijalnog statusa obitelji ($\beta = .24$, $p < .001$) koji ukazuje da se adolescenti koji procjenjuju materijalni status obitelji višim se ujedno procjenjuju i samoučinkovitijim. Procjena materijalnog statusa obitelji u prvom koraku analize objašnjava 6% varijance samoučinkovitosti adolescenata (Tablica 8). Kao i u prvoj analizi, i u ovoj su u drugom koraku uvedeni prediktori koji se odnose na dimenzije roditeljskog ponašanja,

a uključuju procjenu roditeljske podrške, restriktivne kontrole i popustljivosti. Zajedno s prediktorom iz prvog reda, potonje spomenuti prediktori objašnjavaju 22% varijance samoučinkovitosti kod adolescenata. Proporcija objašnjene varijance povećana je za 19% ($\beta = .19$, $p < .001$). U ovom bloku varijabli kao značajan prediktor samoučinkovitosti kod adolescenata se pokazala majčina roditeljska podrška ($\beta = .39$, $p < .001$), odnosno samoučinkovitijim se procjenjuju oni adolescenti koji procjenjuju više razine majčine podrške. Dodatno, procjena materijalnog statusa obitelji je i dalje značajan prediktor samoučinkovitosti adolescenata ($\beta = .21$, $p < .001$) (*Tablica 8*). Na kraju, u trećem koraku hijerarhijske regresijske analize uvedeni su prediktori majčinog i očevog roditeljskog prezaštićivanja (anksiozno i egoistično prezaštićivanje) koji se nisu pokazali značajnim u objašnjenju samoučinkovitosti adolescenata. Svi prediktori zajedno objašnjavaju 23% ($\beta = .23$, $p < .001$) varijance samoučinkovitosti adolescenata, Kao značajni zasebni prediktori pokazali su se materijalni status obitelji ($\beta = .22$, $p < .001$) i procjena majčine roditeljske podrške ($\beta = .39$, $p < .001$).

Na temelju navedenog, može se zaključiti da procjena materijalnog statusa obitelji i majčina podrška imaju značajne doprinose u objašnjenju samoučinkovitosti kod adolescenata. Adolescenti koji procjenjuju bolji materijalni status obitelji i više razine majčine podrške se procjenjuju samoučinkovitijima.

Tablica 9 Prikaz rezultata hijerarhijske analize sa samosvijesti kod adolescenata kao kriterijem

($N = 182$)

samosvijest kod adolescenata			
	1. korak	2. korak	3. korak
	B	B	B
1. korak: sociodemografske karakteristike			
spol	.13	.22***	.22***
2. korak: dimenzije roditeljskog ponašanja			
roditeljska podrška (majka)		.37***	.36***
restriktivna kontrola (majka)		-.07	.00
popustljivost (majka)		.13	.14
roditeljska podrška (otac)		.03	.02
restriktivna kontrola (otac)		-.10	-.05
popustljivost (otac)		-.01	.00
3. korak: roditeljsko prezaštićivanje			
anksiozno prezaštićivanje (majka)			-.06
egoistično prezaštićivanje (majka)			.06
anksiozno prezaštićivanje (otac)			-.16
egoistično prezaštićivanje (otac)			-.05
R^2	.02	.26***	.30***
R_{kor}^2	.01	.23***	.25***
ΔR^2		.24***	.03

Napomena: β - vrijednost standardiziranog regresijskog koeficijenta (beta ponder), R^2 - ukupan doprinos objašnjenju varijanci, R_{kor}^2 - korigirani ukupni doprinos objašnjenju varijanci, ΔR^2 - doprinos pojedine grupe prediktora objašnjenju varijanci, * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Naposljetku, u trećoj hijerarhijsku analizi provjeren je doprinos spola adolescenata, dimenzija roditeljskog ponašanja (roditeljske podrške, restriktivne kontrole i popustljivosti), te procjene majčina i očeva prezaštićivanja adolescenata (anksioznog i egoističnog prezaštićivanja) u objašnjenju samosvijesti kod adolescenata. U prvom koraku je uvedena varijabla spol adolescenata te nije utvrđen statistički značajan doprinos u objašnjenju samosvijesti (*Tablica 9*). Prvi blok objašnjava manje od 1% varijance samosvijesti. Nadalje, u drugom koraku analize uvedene su dimenzije roditeljskog ponašanja. Prediktori iz drugog koraka zajedno s prediktorima iz prvog koraka objašnjavaju 23% varijance samosvijesti adolescenata ($\beta = .23, < .001$) te povećavaju postotak objašnjene varijance samosvijesti za 24% ($\Delta R^2 = .24, p < .001$) u odnosu na prvi korak. Važno je istaknuti kako se u ovom bloku varijabli kao značajan prediktor samosvijesti pokazala majčina podrška ($\beta = .37, p < .001$) što znači da više razine samosvijesti navode oni adolescenti koji procjenjuju da dobivaju više podrške od majke. Osim navedenog, značajan prediktor u drugom koraku analize je i spol adolescenta ($\beta = .22, p < .001$) i upućuje na zaključak da adolescenti iskazuju više razine samosvijesti (*Tablica 9*). Na kraju, u trećem, posljednjem, koraku hijerarhijske regresijske analize uvedeni su prediktori roditeljsko anksiozno i egoistično prezaštićivanje. Nakon ovog koraka, svi prediktori zajedno objašnjavaju 25% ($\beta = .25, p < .001$) varijance samosvijesti kod adolescenata. Kao značajan zaseban prediktor, ponovno se istaknuo spol adolescenata ($\beta = .22, p < .001$) i procjena majčine roditeljske podrške ($\beta = .36, p < .001$).

Konačno, utvrđeno je da spol adolescenta i majčina podrška imaju značajne zasebne doprinose u objašnjenju samosvijesti kod adolescenata. Odnosno, adolescenti iskazuju višu razinu samosvijesti, u odnosu na adolescentice, te adolescenti koji navode više razine majčine roditeljske podrške navode više razine samosvijesti.

7. RASPRAVA

Često se pokušava dokučiti što je ispravnije, čvrsto roditeljstvo uz puno kontrole i usmjeravanja ili tzv. *nježno roditeljstvo* (engl. gentle parenting). Nježno roditeljstvo se temelji na empatiji, asertivnosti, uzajamnom razumijevanju i poštovanju, a veliki naglasak se stavlja na nenasilnu komunikaciju. Jedan od ciljeva nježnog roditeljstva jest dobar odnos između roditelja i djeteta izgrađen bez kazni, prijetnji i drugih autoritarnih metoda. Fokus se stavlja na suradnju s djetetom, umjesto kontrole nad njim. Međutim, granica između prekomjerne zaštite i nježnog roditeljstva još uvijek nije tako jasno izoštreana i često nježno roditeljstvo postane prezaštićujuće. Roditelji često griješe i pod nježnim roditeljstvom podrazumijevaju izoliranje djeteta od izazovnih situacija. U posljednjih nekoliko desetljeća, roditelji najčešće žele djetetu omogućiti što bolju skrb, što je nadasve pohvalno, ali su i češće skloni preuzeti odgovornost kako bi dijete zaštitili od neugodnih situacija. Postavlja se stoga pitanje, tko će i hoće li uopće netko dijete štititi kroz cijeli njegov život? Što će se dogoditi kada dijete postane mlada odrasla osoba i napusti roditeljsku zaštitu? Kako će se, bez iskustva suočavanja s nevoljama i izazovima, snaći u novim i neočekivanim situacijama, kako će se nositi s neugodnostima koje su dio svačijeg života?

Moderno roditeljstvo podrazumijeva zahtjeve i pritiske s kojim se roditelji u prošlosti nisu morali suočavati. Prema istraživanju koje je proveo Ipsos, zaključeno je da 69% roditelja smatra da je danas teže biti roditelj nego prije 20 godina (Berg i sur., 2021). Na samu percepciju težine roditeljstva utječe i to koliko roditelji procjenjuju današnji svijet opasnim mjestom. Na tu procjenu utječu i mediji jer je sada, lakše nego ikad prije, dobiti sve informacije, vidjeti i čuti sve o nasilju ili bilo kojem drugom obliku opasnosti koja prijete. Također, nasilje koje se prije događalo u realnom vremenu i prostoru sad se prenijelo i u virtualni svijet gdje ga je još teže spriječiti i kontrolirati. Mediji imaju dodatan utjecaj na način da trenutno postoji jako puno nerealnih standarda koji se plasiraju roditeljima kao sasvim očekivani dio roditeljstva. Shodno svemu navedenom, stvorila se roditeljska tendencija da budu što je moguće bolji roditelji i da zaštite svoju djecu od svih vrsta (potencijalne) ugroze. Postavljaju se pitanja koji su benefiti zaštićivanja djeteta od svega te gdje je granica između prezaštićivanja i puštanja djeteta da se samo izbori s neugodnostima s kojima se susrelo.

6.1. Validacija Multidimenzionalne skale roditeljskog prezaštićivanja

Zaseban cilj ovog istraživanja bio je prijevod i validacija *Multidimenzionalne skale roditeljskog prezaštićivanja* (engl. *Multidimensional Overprotective Parenting Scale*, MOPS; Kins i Soenens, 2013) na hrvatskom uzorku adolescenata.

Prije daljnjeg korištenja ove skale u istraživanjima roditeljskog prezaštićivanja važno je bilo provjeriti i ispitati psihometrijske karakteristike skale kao i provjeriti njezinu faktorsku strukturu. Provjera psihometrijskih karakteristika *Multidimenzionalne skale roditeljskog prezaštićivanja* (engl. *Multidimensional Overprotective Parenting Scale*, MOPS; Kins i Soenens, 2013) provedena je na uzorku od 186 adolescenata iz Republike Hrvatske koji su zasebno procjenjivali oba roditelja. S obzirom da je skala namijenjena procjeni razine majčinog i očevog prezaštićivanja, bilo je važno provjeriti psihometrijske karakteristike za obje verzije. Naime, već je ranije potvrđeno da majke i očevi imaju različit i jedinstven utjecaj na dječji razvoj (Bean i sur., 2003). Utvrđeno je da se majke i očevi nejednako vremenski uključeni u odgoj djeteta, da su različite dominantne aktivnosti koje majke rade s djecom i aktivnosti koje očevi rade s djecom te također da je utjecaj koji roditelji imaju na razvoj djeteta drugačiji. Majke su više uključene u odgoj djece i češće razgovaraju s djecom, a njihov odnos je ispunjen bliskošću, razgovorom i savjetovanjem dok je utvrđeno da se očevi se češće igraju s njima (Macuka, 2008). Pokazalo se kako neki autori zaključuju da očevi imaju autoritativnu ulogu u životu kćeri dok je majčina uloga kombinacija autoriteta i intimnosti (Youniss i Smollar, 1985). Shodno svemu navedenom, bilo je važno provjeriti jesu li kreirane tvrdnje dovoljno dobre za procjenu i majčinog i očevog prezaštićivanja. Konfirmatorna faktorska analiza korištena je za provjeru faktorske strukture, a rezultati analize su potvrdili pristajanje dvofaktorskog modela podacima u ovom istraživanju. Utvrđeno je da konstrukt koji je procjenjivan *Multidimenzionalnom skalom roditeljskog prezaštićivanja* čine sljedeća dva faktora: *Anksiozno prezaštićivanje* i *Egoistično prezaštićivanje*. Dobivena faktorska struktura je u skladu s originalnom koju su provjerili sami autori skale (Kins i Soenens, 2013). Faktor *Anksiozno prezaštićivanje* se odnosi na pretjerano zaštićivanje potaknuto anksioznošću koja je neprikladna dobi djeteta. Faktor *Egoistično prezaštićivanje* se odnosi na pretjerano zaštićivanje koje jača ego, odnosno pretjerano se štiti djetetovo samopoštovanje od potencijalnog narušavanja u slučaju neuspjeha. Prva dimenzija koja se odnosi na anksiozno prezaštićivanje konceptualno je slična roditeljskoj psihološkoj kontroli (npr. nametljivosti) (Holmback i sur., 2002) dok je druga dimenzija slična roditeljskom precjenjivanju (Brummelman

i sur., 2015). U podljestvicu *Anksiozno prezaštićivanje* ulaze čestice koje opisuju anksiozno odgajanje, rješavanje problema unaprijed, infantilizaciju, narušavanje privatnosti i globalno prezaštićivanje, a u podljestvicu *Egoistično prezaštićivanje* čestice koje opisuju pretjerano pohvaljivanje i eksternalnu atribuciju neuspjeha. Kako Kins i Soenens (2013) objašnjavaju teorijski okvir za utvrđivanje ova dva faktora, dimenzija anksiozno prezaštićivanje se može povezati s klasičnom literaturom o prezaštićivanju, zatim postoje znakovi da se anksiozno prezaštićivanje događa zbog anksioznosti samih roditelja te ga, također, povezuju s dobi neprikladnim ponašanjem, odnosno infantilizacijom. Što se samog faktora egoistično prezaštićivanje tiče, Kins i Soenens (2013) smatraju da se ono izdvaja zbog vremenskog perioda u kojem živimo, odnosno razdoblja u kojem je prenaplašena individualizacija, zanemarivanje „mi“ i uspostavljanje „ja“ promišljanja, razdoblja u kojem roditelji na sve moguće načine žele podići razinu samopoštovanja i tu razinu održati i, naposljetku, vremenskog razdoblja u kojem se djecu lišava svake odgovornosti.

Osim spomenutog, provjerilo se koliko su različiti latentne varijable s obzirom na dimenzije roditeljskog prezaštićivanja koje zahvaćaju. Izračunate su korelacije između spomenuta dva faktora koji čine *Multidimenzionalnu skalu roditeljskog prezaštićivanja* i dobivene su umjerene korelacije i za procjene majčinog i očevog prezaštićivanja. Na temelju ovoga se može zaključiti da je diskriminativna valjanost *Multidimenzionalne skale roditeljskog prezaštićivanja* zadovoljavajuća. Uz diskriminativnu valjanost, provjerene su još dvije važne psihometrijske karakteristike: osjetljivost i pouzdanost. Osjetljivost je promatrana kroz prizmu raspona rezultata na svakoj čestici, dobiveni nalaz je bio zadovoljavajući. Cronbach alpha koeficijent pouzdanosti je visok i implicira dobru pouzdanost skale.

Zaključno, validacija spomenutog mjernog instrumenta, *Multidimenzionalne skale roditeljskog prezaštićivanja*, na uzorku adolescenata iz Republike Hrvatske ima metodološki doprinos te omogućuje u budućim istraživanjima ispitivanje ovog specifičnog oblika ponašanja roditelja – prezaštivanja djeteta.

6.2. Odnos između roditeljskog prezaštićivanja, sociodemografskih karakteristika, različitih aspekata majčina i očevog ponašanja i otpornosti adolescenata

U ovom istraživanju se ispitaio odnos između procjene roditeljskog anksioznog i egoističnog prezaštićivanja, zasebno majčinog i očevog, nekih sociodemografskih varijabli te različitih dimenzija majčina i očeva ponašanja (roditeljska podrška, restriktivna kontrola i popustljivost) i otpornosti adolescenata (samoučinkovitosti, vještina rješavanja problema, samosvijesti).

Dobiveni rezultati ovog istraživanja ukazuju da su se adolescentice procijenile vještijima u rješavanju problema, a adolescenti su se procijenili samosvjesnijim. Ranije je utvrđeno da se adolescentice više oslanjaju na socijalnu podršku, a adolescenti na svoje vještine rješavanja problema (Grotberg, 2001; Hampel i Petermann, 2005). Međutim, Rose i Asher (2004) utvrdili su da će djevojčice, u odnosu na dječake, češće postaviti za cilj rješavanje problema s vršnjacima. Adolescentice su više fokusirane na socijalne odnose i više brinu o socijalom odobrenju (Rosa i Rudolph, 2006). Nalaz da su se muški adolescenti procijenili samosvjesnijim, je skladu s ranijim istraživanjima samosvijesti u Republici Hrvatskoj. Naime, Peranić (2019) je utvrdila višu razinu samosvijesti kod muških adolescenata. Rosa i Rudolph (2006) zaključuju da se adolescentice više fokusiraju na interpersonalne odnose, a adolescenti više na agenturne ciljeve i svoje mjesto u socijalnoj grupi. Također, Marović (2009) navodi da se dječacima općenito daje više prilika za govor te da ih se više pohvaljuje što im otvara priliku za razvoj slike o sebi.

Nadalje, utvrđeno je da adolescenti procjenjuju svoje majke više anksiozno prezaštićujućim i očeve više kontrolirajućim u odnosu na adolescentice. Naime, roditelji se uglavnom različito ponašaju prema djeci različitog spola (Brown i sur., 2015), te se prilagođavaju urođenim karakteristikama djece, te svoju djecu socijaliziraju za različite uloge. Zbog navedenog, često se očekuje da će roditelji zapravo više prezaštićivati djevojčice. Doista, neka od provedenih istraživanja su utvrdila veću sklonost prezaštićivanja kćeri (Nishikawa i sur., 2010). Istraživanje Olčar i suradnika (2022) kao i istraživanje Verhoevena i suradnika (2012) te Krnjuš (2020) nije rezultiralo nalazima koji ukazuju na povezanost između majčina prezaštićivanja i spola djeteta. Druga istraživanja, baš poput ovog istraživanja, utvrdila su veću sklonost roditelja zaštiti sinova (Endemdjik i sur., 2016; Kins i Soenens, 2013; Ngai i sur., 2018). S obzirom na činjenicu da roditelji često imaju visoka očekivanja zrelih interpersonalnih ponašanja od djevojčica te također manje razumijevanja imaju za bilo koji oblik agresivnih ispada i asertivnog ponašanja, ne

iznenađuje činjenica da su adolescenti procijenili majke više zaštićujućim, a očeve više kontrolirajućim, kao u nekim prethodnim istraživanjima majčine i očeve kontrole (Macuka, 2008). Vezano uz očevu kontrolu, može se pretpostaviti da očevi žele kontrolirati nepoželjne obrasce ponašanja sinova. Nadalje, može se pretpostaviti da muški adolescenti drugačije tumače očevu i majčino roditeljsko ponašanje. Može se reći da sinovi donekle očekuju od očeva prezaštićivanje i smatraju ga dijelom očinske uloge i brige te ga stoga ni ne procjenjuju kao pretjeranim i prekomjernim (McKinney i sur., 2019). Primjerice u latino kulturama, očevu prezaštićivanje je kulturalno očekivano (Chaudhuri i sur., 2009).

S obzirom na promjene u današnjem društvu i sve ravnopravniju uključenost očeva u odgoj djece, može se pretpostaviti da se očev stil roditeljstva prilagođava novim poimanjima roditeljstva (Endendijk i sur., 2016). Također, u kvalitativnom istraživanju Brussonia i Olsena (2012) utvrđena je tendencija kod očeva koji imaju i sinove i kćeri da izjavljuju kako njihov odnos prema djetetu ne ovisi o spolu nego o dobi i osobnosti djeteta. Autori također pretpostavljaju da bi ovaj odnos između očeva i djece mogao upućivati na veću jednakost među spolovima.

Vezano uz povezanost majčina egoističnog prezaštićivanja i dobi djeteta, u istraživanju Haq i suradnika (2023) je utvrđeno da majke više prezaštićuju mlađu djecu, međutim u ovom istraživanju je utvrđeno da majke više prezaštićuju starije adolescente. Ovo nije prvi nalaz koji upućuje da roditelji mogu biti više zaštićujući prema starijoj djeci, čak i u predodrasloj dobi. Primjerice, Somers i Settle (2010) navode kako pojedini roditelji imaju tendenciju kontaktirati sveučilišnu upravu svog djeteta kako bi razgovarali o djetetovu studiranju.

Rezultati ovog istraživanja ukazuju da adolescenti obrazovanih očeva percipiraju niže razine očeve popustljivosti. Prema Bilić (2016), obrazovaniji roditelji su više uključeni u dječje aktivnosti i više ih nadziru, te više potiču uspjeh. Ovakvi roditelji nastoje i sami biti uzori, a Matković (2010) navodi kako su zapravo obrazovaniji roditelji bolji u vođenju djece kroz školske obveze jer su ih i sami uspješno prošli. Također, zbog svog iskustva, češće se upliću i češće nameću odabir školskog smjera ili izvannastavnih aktivnosti kako bi osigurali obrazovnu prednost (Matković, 2010). U provedenom istraživanju nije utvrđena povezanost između razine obrazovanja i roditeljskog prezaštićivanja. Neka prethodna istraživanja navode da su prezaštićivanju skloniji roditelji nižeg obrazovanja (Krnjuš, 2020; Sharkey i sur., 2019; Thomasgard, 1998; Vrselja i Glavak Tkalčić, 2011).

Nadalje, na temelju provedenog istraživanja utvrđeno je da adolescenti koji procjenjuju materijalni status obitelji boljim, procjenjuju i majke više anksiozno prezaštićujućim, te roditelje percipiraju popustljivijima, a sebe samoučinkovitijim. Prema Huijsduijnen (2021), roditelji čiji je materijalni status bolji su više uključeni u život svoje djece. Roditeljska uključenost nije štetna za dijete međutim, može voditi učestalijem nadgledanju dječjih aktivnosti te na takav način imati negativne posljedice (Brown i Iyengar, 2008). Huijsduijnen (2021) navodi kako su roditelji čiji je materijalni status bolji često prezaštićujući. Nadalje, Valcan i suradnici (2018) navode kako bolji materijalni status obitelji može imati znatan utjecaj na djetetovu okolinu na način da je prisutno više edukativnih sadržaja u obitelji koji mogu potaknuti usavršavanje djetetovih sposobnosti. Bilić (2016) navodi da roditelji čija je financijska situacija povoljnija, češće sami pomažu svojoj djeci u vezi školskih obveza jer nisu opterećeni egzistencijalnim pitanjima ili im organiziraju vanjsku pomoć u vidu instrukcija. Shodno navedenom, ni ne iznenađuje da su procjene samoučinkovitosti adolescenata veće u obitelji gdje su obiteljski prihodi procijenjeni višima. Također, roditelji s boljim materijalnim statusom bolje pripremaju svoju djecu za srednju školu i više su upućeniji u školski sustav (Alexander i sur., 2007). Ne iznenađuje ni podatak da su adolescenti koji su procijenili roditelje popustljivijim, procijenili materijalni status višim. Naime, dobiveno potvrđuje nalaze koje su dobili Glasgow i suradnici (1997) koji navode da su roditelji čiji je materijalni status viši skloniji biti popustljivi. Roditelji koji se ne moraju brinuti oko egzistencijalnih pitanja su vjerojatno opušteniji i mogu dopustiti djeci više različitih stvari i dopustiti im da se upuštaju u različita iskustva.

U nastavku će biti objašnjene povezanosti između roditeljskog anksioznog i egoističnog prezaštićivanja i drugih dimenzija roditeljskog ponašanja. Naime, kada je riječ i o majčinu i o očevu anksioznom prezaštićivanju, važno je uočiti da je ono povezano s više restriktivne kontrole. Navedeno znači da adolescenti koji svoje roditelje procjenjuju više zaštitničkim, procjenjuju ih i više kontrolirajućim. Ovi nalazi su potvrđeni i kroz druga istraživanja, naime Mrvac (2023) navodi da su prezaštićivanje i roditeljska kontrola pozitivno povezani. Zanimljivo je da su procjene adolescenata majčinog anksioznog prezaštićivanja povezane s nižom razinom i majčine i očeve roditeljske podrške. U istraživanju Bokszczanin (2008) se navodi da su roditeljska podrška i prezaštićivanje negativno povezani. Sergin i suradnici (2013) navode kako anksiozno prezaštićivanje može rezultirati roditeljskim projiciranjem vlastitih ambicija na djecu što znači da je u takvim obiteljskim sredinama djeci teže dobiti podršku za ono što ona žele (Ruosseau i Svharf,

2015). Nadalje, adolescenti koji u ovom istraživanju navode da su njihovi očevi anksiozno prezaštićujući, navode i više razine majčine popustljivosti. Kako je već ranije navedeno, od majki se anksiozno prezaštićivanje donekle i očekuje dok se od očeva očekuje da budu otvoreniji i da više i češće usmjeravaju dijete prema vanjskom svijetu. Međutim, kada je riječ o tome da su očevi anksiozno prezaštićujući, može se pretpostaviti, kako su majke više popustljive kako bi nadomjestile nedostatak očeve ležernosti.

Važno je promotriti trend povezanosti koji je uočen između dimenzija roditeljskog ponašanja i egoističnog prezaštićivanja. Naime, generalno gledano povezanost ide u suprotnom smjeru u odnosu na povezanosti između roditeljskog ponašanja i anksioznog prezaštićivanja. Roditeljsko egoistično prezaštićivanje povezano je s višim razinama roditeljske podrške i popuštanja. Egoistično prezaštićivanje predstavlja zaštitu dječjeg ega, odnosno roditelji ne žele da mu išta naštetiti. S obzirom i na samu definiciju i na čestice od kojih je ova dimenzija sačinjena, ne iznenađuje da je povezana s drugim dimenzijama roditeljskog ponašanja za koje roditelji podrazumijevaju da su pozitivne i da kroz njih pozitivno doprinose dobrobiti djeteta. LeMoyne i Buchanan (2011) smatraju kako su roditelji koji prezaštićuju svoju djecu previše uključeni u život djece, i često premalo očekuju od njih. Spomenuti autori zaključuju da se ovdje radi o skupu poželjnih roditeljskih karakteristika koje se ne koriste u pravo vrijeme i na prikladan način. Uz navedeno, očevo egoistično prezaštićivanje pokazalo se povezanim s višom razinom restriktivne kontrole kod očeva. Roditelji žele zaštititi svoju djecu od svega što im može naštetiti pa se može se pretpostaviti da iz tog razloga očevi u svoj roditeljski stil uključuju i kontrolu kako bi kontrolirali dječje ponašanje i bili sigurni da djeca ispravno biraju.

Kada je riječ o odnosu anksioznog prezaštićivanja i otpornosti adolescenata, utvrđen je sličan trend i kod procjena majčinog i očevog prezaštićivanja. Adolescenti koji su procijenili svoje roditelje kao više anksiozno prezaštićujuće, naveli su niže razine samosvijesti. Samosvijest podrazumijeva poznavanje sebe i svojih sposobnosti, a osoba teško može spoznati vlastite snage, slabosti i sposobnosti ukoliko ih ne može ni testirati ni uvježbavati jer joj nije pružena prilika. Ovo istraživanje ukazuje da je viša procjena majčina anksioznog prezaštićivanja povezana sa smanjenom uspješnosti rješavanja problema. Navedeno ukazuju da, ukoliko se djecu previše zaštićuje, ona ne dobivaju priliku učiti i sama se izboriti sa svojim izazovima te steći vještine suočavanja (npr. Schiffrin i sur., 2014). Očevo anksiozno prezaštićivanje nije povezano sa spomenutom dimenzijom otpornosti.

Nadalje, kada je riječ o egoističnom prezaštićivanju, u ovom istraživanju je utvrđeno da adolescenti koji procjenjuju svoje roditelje više egoistično prezaštićujućim, procjenjuju i više razine vještine rješavanja problema. Nastavno na prethodno, samosvjesnijim se procjenjuju adolescenti koji su procijenili više razine majčina egoističnog prezaštićivanja. Kins i Soenens (2013) su utvrdili da je egoistično prezaštićivanje adolescenata povezano s općom dobrobiti adolescenata.

Nadalje, procjene majčinog i očevog roditeljskog prezaštićivanja nisu povezane sa samoprocjenom samoučinkovitosti kod adolescenata. Na percepciju samoučinkovitosti može utjecati više činitelja, a ne samo roditeljsko prezaštićivanje. Primjerice, Di Giunta i suradnici (2022) navode da se samoučinkovitost adolescenata smanjuje s porastom majčina odbacivanja. Adolescenti mogu imati izražene neke osobne karakteristike koje će kompenzirati prezaštićivanje i pomoći adolescentima da razviju osjećaj samoučinkovitosti. Dodatno, tu su i drugi izvori podrške poput prijatelja ili školskog okruženja koji mogu ublažiti nepoželjne posljedice restriktivne kontrole. Altermatt i Pomerantz (2005) tvrde da je školska uspješnost prijatelja pozitivno povezana sa samoučinkovitosti. Također, Bukowski i suradnici (2009) navode da pozitivna interakcija s vršnjacima može biti izvor dobrobiti za adolescente.

Nadalje, važno je protumačiti i dobiveni odnos između različitih dimenzija roditeljskog ponašanja i različitih dimenzija otpornosti adolescenata. Prvotno, roditeljska podrška, i majčina i očeva, u pozitivnoj je korelaciji sa svim dimenzijama otpornosti adolescenata, odnosno adolescenti koji procjenjuju više roditeljske podrške navode i više razine otpornosti. Očito je roditeljska podrška važna u razvoju otpornosti djeteta, ona pruža emocionalnu sigurnost i temelj za razvoj vještina potrebnih za suočavanje s izazovima. Vještina rješavanja problema omogućava adolescentima osjećaj sigurnosti dok istražuju moguća rješenja problema. Primjerice, i Jelovica (2022) je u svom istraživanju dobila pozitivnu povezanost između roditeljske podrške i samosvijesti. Adolescenti čiji su roditelji podržavajući su viši na dimenziji samokontrole, više se odgovorno ponašaju i postižu bolji školski uspjeh (Kompirović, 2020). Nadalje, utvrđeno je da adolescenti, koji su procijenili svoje roditelje više kontrolirajućim, procjenjuju slabije vještine u rješavanju problema. Ovo i ne iznenađuje jer roditeljska kontrola može dovesti do smanjene mogućnosti reguliranja neugodnih emocija i ponašanja (Aunola i sur., 2013; Houck i Lecuyer-Maus, 2004) što posljedično može dovesti do slabijeg rješavanja problema. Djeca kontrolirajućih roditelja često postaju ovisna o njima zbog čega ne postavljaju ciljeve i ne kreiraju planove kako

riješiti svoje probleme (Marcone i sur., 2021). Također, adolescenti koji su procijenili svoje majke više kontrolirajućim, naveli su ujedno i niže razine samosvijesti. Barber i Harmon (2002) navode da roditeljska kontrola vodi problemima internalizacije te se teže uspostavlja stabilna i pozitivna slika o sebi. Nalaz da samosvijest nije povezana s očevom kontrolom, može se također objasniti kroz različite uloge koje imaju majke i očevi. Očevi uglavnom manje vremena provode u životu adolescenata u odnosu na majke. Uz adolescenciju se uvijek veže i utjecaj vršnjaka pa ga ne treba zanemariti ni kada je riječ o samosvijest. Naime, u istraživanju koje su proveli Lindon i Morris (2014) utvrđeno je da adolescenti postaju najviše svjesni sebe kada njihov video uradak trebaju procijeniti vršnjaci. Suprotno navedenom, vještina rješavanja problema kod adolescenata povezana je s roditeljskom popustljivošću dok je samosvijest kod adolescenata povezana s majčinom popustljivošću. Odnosno, izraženije vještine rješavanja problema navode adolescenti koji procjenjuju roditelje popustljivijim te su više razine samosvijesti naveli oni adolescenti koji procjenjuju majke popustljivim. Očito popustljivi roditelji dopuštaju djeci više uključivanja u različite aktivnosti što djeci daje prostora da se više susreću s različitim izazovima i problemima. Prema ranijim istraživanjima je utvrđeno da su sudionici, koji su svoje roditelje procijenili kao popustljive, svoje vještine rješavanja problema opisali kao istraživačke. Naveli su da vole raditi sa što manje ograničenja i da vole doći do što većeg broja potencijalnih odgovora na problem (Neyen i sur., 2017). Popustljivi roditelji dopuštaju djeci više slobode, više donošenja odluka i slobodnije izražavanje mišljenja što kao posljedicu ima veću odgovornost, češće i dublje sudjelovanje u obiteljskim situacijama i odlukama (Hanson i Kim, 2007).

6. 3. Prediktori vještine rješavanja problema, samoučinkovitosti i samosvijesti kod adolescenata

Kada je riječ o ispitivanju prediktivnog doprinosa skupa različitih varijabli u objašnjavanju varijance otpornosti adolescenata, provođenjem hijerarhijske analize za vještinu rješavanja problema kod adolescenata dobiveno je da odabrani prediktori objašnjavaju ukupno 37% varijance. Na temelju ostalih analiza sa samoučinkovitošću i samosvijesti adolescenata kao kriterijima, utvrđeno je da spomenuti prediktori objašnjavaju ukupno 25% varijance u oba slučaja.

Rezultati ovog istraživanja pokazuju da je majčina podrška najznačajniji prediktor otpornosti adolescenata, odnosno, majčina podrška je imala najveći zaseban doprinos u

objašnjenju varijance svih triju dimenzija otpornosti adolescenata. Navedeno ne iznenađuje kad se u obzir uzmu prethodna istraživanja prema kojima je utvrđeno da majčino ohrabrivanje štiti djecu od stresnih situacija i briga (Haq i sur., 2023). Dodatno, Haq i suradnici (2023) pretpostavljaju da se majčino poticanje može povezati s boljom akademskom motivacijom, a Al-Tamimi i suradnici (2019) naglašavaju da majčina podrška, osim višoj akademskoj motivaciji, može doprinijeti i kreativnosti. Razumno je očekivati da roditeljska podrška kroz zanimanje za dječji uspjeh, znanje o obvezama i školskim očekivanjima te razumijevanje uz dobno prilagođenu dozu autonomije ima pozitivan utjecaj ne samo na školski uspjeh proučavan kroz školsku ocjenu nego i na druge parametre poput različitih dimenzija otpornosti. Steinberg (2001) navodi da roditelji koji prihvaćaju svoju djecu, koji su emocionalno topli i pred njih stavljaju razumne izazove, imaju adolescente s višim školskim postignućem, višom razinom motivacije i boljim socijalnim kompetencijama. Nadalje, prema uputi Morrisona i suradnika (2003) visoka razina topline u odnosu s majkom važnija je za školsko postignuće od socioekonomskog statusa obitelji i razine majčina obrazovanja. Također, prema istraživanju Cohena i suradnika (2000) što je više roditeljske podrške prisutno, to je manja mogućnost za razvoj PTSP-a. Viša razina roditeljske podrške podrazumijeva uspješnije rješavanje problema što može dovesti do manjeg broja nepoželjnih emocija (Yap i sur., 2015).

Među drugim varijablama roditeljskog ponašanja, niža razina majčina anksioznog prezaštićivanja imala je značajan doprinos u objašnjenju zasebne dimenzije otpornosti - vještine rješavanja problema. Od ostalih prediktora valja istaknuti spol koji je bio značajan zaseban prediktor u objašnjenju vještine rješavanja problema i samosvijesti kod adolescenata, odnosno, adolescentice su se u ovom istraživanju procijenile vještijim u rješavanju problema, a adolescenti samosvjesnijima. Također, procjena materijalnog statusa obitelji je bila značajan pojedinačan prediktor samoučinkovitosti, naime adolescenti koji su procijenili materijalni status obitelji boljim, procijenili su više razine samoučinkovitosti.

6.4. Ograničenja i doprinosi

Od potencijalnih ograničenja ovog istraživanja potrebno je istaknuti da je istraživanje provedeno na prigodnom, malom uzorku srednjoškolaca što svakako može utjecati na mogućnost generaliziranja rezultata na širu populaciju adolescenata. Također, u samom uzorku je nedovoljno

dobar omjer učenika koji idu u gimnaziju (154) i učenika koji idu u strukovnu školu (32) što također predstavlja jedno od važnih ograničenja u interpretaciji rezultata provedenog istraživanja u kontekstu školskog okruženja. Školski uspjeh bi mogao predstavljati jedno polje gdje se otpornost manifestira jer uključuje i samoučinkovitost i samosvijest i sposobnost rješavanja problema te bi se u daljnjim istraživanjima trebala veća pažnja posvetiti i školskom uspjehu.

Više od polovice majki (50,54%) i očeva (55,91%) završilo je srednju školu dok preostali dio uzorka većinom sačinjavaju majke i očevi koji su visokoobrazovani, a jako mali postotak je onih s osnovnom školom (0,53% majki i 5,91% očeva). Ovo istraživanje ne ukazuje na značajne odnose roditeljskog prezaštićivanja i razine obrazovanja roditelja. Prema određenim istraživanjima utvrđeno je da manje obrazovani roditelji imaju tendenciju više prezaštićivati svoju djecu (Sharkey i sur., 2019; Thomasgard, 1998; Vrselja i Glavak Tkalić, 2011) dok druga istraživanja sugeriraju da su obrazovaniji roditelji skloniji prezaštićivanju (Chever-Kalburan i Ivrend, 2016). Zbog navedenog treba biti oprezan kad se govori o odnosu između razine obrazovanja i prezaštićivanja adolescenata. Također, predlaže se u budućim istraživanjima provjeriti i veličinu obitelji. Kins i Soenens (2013) navode kako je manja razina prezaštićivanja u većim obiteljima pogotovo prezaštićivanja koje se odnosi na ego.

Dodatno se mora i razmotriti da svi korišteni upitnici u ovom istraživanju uključuju samoprocjenu koja ponekad ne mora reprezentirati stvarno stanje sudionika. Razlozi mogu biti različiti poput socijalno poželjnog odgovaranja ili nedovoljno kvalitetnog uvida u vlastite misaone procese. Zbog navedenog se sugerira u budućim istraživanjima obuhvatiti što raznolikije izvore informacija i o roditeljskom prezaštićivanju (primjerice samoprocjene roditelja, procjene bliskih ljudi ili suradnika iz odgojno obrazovnih ustanova). Osim izbora upitnika, detaljnije treba razmotriti i nacrt provedenog istraživanja koji je korelacijske prirode što znači da ovakav tip nacrt ne dopušta izvođenje uzročno-posljedičnih zaključaka o odnosima među varijablama, te se zaključuje samo o karakteristikama njihove povezanosti. Buduća istraživanja bi trebala postaviti istraživačke nacрте na temelju kojih bi se moglo doći do saznanja o uzročno-posljedičnim vezama.

Nadalje, sami upitnik otpornosti adolescenata se sastoji od čestica koje opisuju sposobnu, samosvjesnu i samoučinkovitu osobu koja se u svom primarnom okruženju, obitelji, dobro snalazi na emocionalnoj i funkcionalnoj razini. Zbog same prirode čestica koje su dio skale, može se očekivati da će sudionici ponekad biti skloniji sami sebe precijeniti i dati socijalno poželjne

odgovore, odnosno da ponekad neće biti u potpunosti iskreni pri označavanju čestine različitih opisanih karakteristika u česticama.

Naposljetku, unatoč svim spomenutim ograničenjima i nedostacima provedenog istraživanja važno je spomenuti znanstveni doprinos ovog istraživanja koji se odnosi na prevođenje i validaciju *Multidimenzionalne skale roditeljskog prezaštićivanja* na hrvatskom uzorku adolescenata pri čemu su utvrđene zadovoljavajuće psihometrijske karakteristike. Stoga su stvoreni temelji za daljnje istraživanje roditeljskog prezaštićivanja i njegovog utjecaja na opću dobrobit adolescenata, ali i samih roditelja. Ovo istraživanje prati trend novijih istraživanja (npr. Olčar i sur., 2022; Mrvac, 2023) koja se bave roditeljskim prezaštićivanjem na području Republike Hrvatske, ali je također i jedno od prvih istraživanja koje se bavi istraživanjem doprinosa prezaštićivanja roditelja otpornosti adolescenata.

8. ZAKLJUČCI

1. Konfirmatornom faktorskom analizom potvrđena je dvofaktorska struktura *Multidimenzionalne skale roditeljskog prezaštićivanja* (sadrži subskale *Anksiozno prezaštićivanje* i *Egoistično prezaštićivanje*) sa zadovoljavajućim psihometrijskim karakteristikama.
2. a. Adolescentice se procjenjuju vještijim u rješavanju problema, a adolescenti iskazuju višu razinu samosvijesti. Adolescenti koji su procijenili materijalni status obitelji boljim, procjenjuju svoje majke više anksiozno prezaštićujućim, te oba roditelja popustljivim.
b. Adolescenti koji procjenjuju više razine majčina anksioznog prezaštićivanja, procijenili su svoje roditelje kao manje podržavajuće i više kontrolirajuće dok su očevi adolescenata čije su majke procijenjene kao više egoistično prezaštićujuće, procijenjeni kao više podržavajući i popustljivi. Nadalje, adolescenti čiji su očevi više anksiozno prezaštićujući, procjenjuju svoje roditelje više kontrolirajućim, te svoje majke više popustljivim. Također, adolescenti koji su svoje očeve procijenili kao više egoistično prezaštićujući, procijenili su očeve više kontrolirajućim, te roditelje kao više podržavajuće i popustljive.
c. Adolescenti koji su procijenili roditelje više anksiozno prezaštićujućim, procijenili su niže razine samosvijest, dok su adolescenti koji su procijenili majke više anksiozno prezaštićujućim, procijenili slabije vještine u rješavanju problema. Suprotno, adolescenti koji su procijenili roditelje kao više egoistično prezaštićujuće, navode više vještine u rješavanju problema, dok adolescenti koji su procijenili majke kao više egoistično prezaštićujućim, navode više razine samosvijesti.
d. Adolescenti koji navode više razine otpornosti, navode i više roditeljske podrške. Nadalje, utvrđeno je da su adolescenti koji procjenjuju roditelje više kontrolirajućim i manje popustljivim, sebe procijenili manje uspješnim u rješavanju problema. Dodatno, adolescenti koji su naveli niže razine samosvijesti, naveli su više razine majčine kontrole te niže razine majčine popustljivosti.
3. Provjerom zasebnih relativnih doprinosa sociodemografskih karakteristika, prezaštićivanja i roditeljskog ponašanja u objašnjenju triju dimenzija otpornosti adolescenata, vještine rješavanja problema, samoučinkovitosti i samosvijesti, utvrđeno je da su se adolescentice, te oni adolescenti koji su procijenili svoje majke manje prezaštićujućim, a više

podržavajućim, procijenili vještijim u rješavanju problema. Nadalje, adolescenti koji su naveli više samoučinkovitosti, procijenili su majke više podržavajućim i materijalni status obitelji boljim. Naposljetku, adolescenti koji navode više majčine podrške, iskazuju višu razinu samosvijesti.

8. LITERATURA

- Affrunti, N. W. i Ginsburg, G. S. (2012). Maternal overcontrol and child anxiety: The mediating role of perceived competence. *Child Psychiatry & Human Development*, 43(1), 102-112.
- Alexander, K. L., Entwisle, D. R. i Olson, L. S. (2007). Lasting consequences of the summer learning gap. *American Sociological Review*, 72(2), 167-180.
- Al-Tamimi, A. i Al-Qudah, M. A. (2019). The Relationship between the parenting Styles of the Students of the First Three Grades with their Level of Creativity. *An Interdisciplinary Journal for Science and Technology Studies*, 13(01), 123-134.
- Altermatt, E. R. i Pomerantz, E. M. (2005). The implications of having high-achieving versus low-achieving friends: A longitudinal analysis. *Social Development*, 14(1), 61-81.
- Arnett, J. J. (1999). Adolescent storm and stress, reconsidered. *American Psychologist*, 54(5), 317-326.
- Arslan, İ. B., Lucassen, N., Keijsers, L. i Stevens, G. W. (2023). When too much help is of no help: mothers' and fathers' perceived overprotective behavior and (mal) adaptive functioning in adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 52(5), 1010-1023.
- Aunola, K., Tolvanen, A., Viljaranta, J. i Nurmi, J. E. (2013). Psychological control in daily parent-child interactions increases children's negative emotions. *Journal of Family Psychology*, 27(3), 453-462.
- Barber, B. K. (1996). Parental psychological control: Revisiting a neglected construct. *Child Development*, 67(6), 3296-3319.
- Barber, B. K., Stolz, H. E., Olsen, J. A., Collins, W. A. i Burchinal, M. (2005). Parental support, psychological control, and behavioral control: Assessing relevance across time, culture, and method. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 70-147.
- Bean, R. A., Barber, B. K. i Crane, D. R. (2006). Parental support, behavioral control, and psychological control among African American youth: The relationships to academic grades, delinquency, and depression. *Journal of Family Issues*, 27(10), 1335-1355.
- Bean, R. A., Bush, K. R., McKenry, P. C. i Wilson, S. M. (2003.). The impact of parental support, behavioral control, and psychological control on academic achievement and self-esteem of African American and European American adolescents, *Journal of Adolescent Research*, 18(5), 523-541.
- Berg, J., Jackson, C. i Wiseman, T. (2021). *Majority of parents say it is harder to be a parent now, compared to 20 years ago*. Ipsos. <https://www.ipsos.com/en-us/news-polls/majority-of-parents-say-it-harder-be-parent-now>
- Bernstein, G. i Triger, Z. (2010). Over-parenting. *UC Davis Law Review*, 44, 1221-1279.
- Bilić, V. (2016), Školski uspjeh djece i mladih koji odrastaju u siromaštvu i materijalno nepovoljnim uvjetima. *Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, 14(1), 91 -106.
- Blum, H. P. (2004). Separation-individuation theory and attachment theory. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 52(2), 535-553.
- Bokszczanin, A. (2008). Parental support, family conflict, and overprotectiveness: Predicting PTSD symptom levels of adolescents 28 months after a natural disaster. *Anxiety, Stress, & Coping*, 21(4), 325-335.
- Bongers, I. L., Koot, H. M., Van der Ende, J. i Verhulst, F. C. (2003). The normative development of child and adolescent problem behavior. *Journal of Abnormal Psychology*, 112(2), 179-192.
- Brown, T. A. (2006). *Confirmatory Factor Analysis for Applied Research*. The Guilford Press.

- Brown, G. L., Craig, A. B. i Halberstadt, A. G. (2015). Parent gender differences in emotion socialization behaviors vary by ethnicity and child gender. *Parenting, 15*(3), 135–157. <https://doi:10.1080/15295192.2015.1053312>
- Brown, M. W. i Cudeck, R. (1993). Alternative Ways of Assessing Model Fit. U K. A. Bollen i J. S. Long (ur.), *Testing Structural Equation Models* (str. 136-162). Sage Publications.
- Brown, L i Iyengar, S. (2014). Parenting styles: The impact on student achievement. U W. Jeynes (ur.) *Family factors and the educational success of children* (str. 14-36). Routledge.
- Brummelman, E., Thomaes, S., Nelemans, S. A., Orobio de Castro, B. i Bushman, B. J. (2015). My child is God's gift to humanity: Development and validation of the Parental Overvaluation Scale (POS). *Journal of Personality and Social Psychology, 108*(4), 665-679.
- Brussoni, M. i Olsen, L. L. (2012). The perils of overprotective parenting: fathers' perspectives explored. *Child: Care, Health and Development, 39*(2), 237–245.
- Bryant, F. B. i Yarnold, P. R. (1995). Principal-components analysis and exploratory and confirmatory factor analysis. U L. G. Grimm i P. R. Yarnold (ur.), *Reading and understanding multivariate statistics* (str. 99–136). American Psychological Association.
- Bukowski, W. M., Motzoi, C. i Meyer, F. (2009). Friendship as process, function, and outcome. Handbook of peer interactions, relationships, and groups. U K. R. Rubin, W. M. Bukowski i B. Laursen (str. 217-231). Guilford Press.
- Chaudhuri, J. H., Easterbrooks, M. A. i Davis, C. R. (2009). The relation between emotional availability and parenting style: cultural and economic factors in a diverse sample of young mothers. *Parenting: Science and Practice, 9*(3-4), 277–299.
- Chorpita, B. F. i Barlow, D. H. (1998). The development of anxiety: The role of control in the early environment. *Psychological Bulletin, 124*(1), 3-21.
- Cohen, J. A., Berliner, L. i Mannarino, A. P. (2000). Treating traumatized children: A research review and synthesis. *Trauma, Violence, and Abuse: A Review Journal, 1*, 29-46.
- Coplan, R. J., Reichel, M. i Rowan, K. (2009). Exploring the associations between maternal personality, child temperament, and parenting: A focus on emotions. *Personality and Individual Differences, 46*(2), 241–246.
- Creveling, C. C., Varela, R. E., Weems, C. F. i Corey, D. M. (2010). Maternal control, cognitive style, and childhood anxiety: a test of a theoretical model in a multi-ethnic sample. *Journal of Family Psychology, 24*(4), 439-448.
- Cui, M., Janhonen-Abruquah, H., Darling, C. A., Carlos Chavez, F. L. i Palojoki, P. (2019). Helicopter parenting and young adults' well-being: A comparison between United States and Finland. *Cross-Cultural Research, 53*(4), 410-427.
- Cummings, E. M., Davies, P. T. i Campbell, S. B. (2000). *Developmental psychopathology and family process, theory, research and clinical implications*. The Guilford Press
- de Roo, M., Veenstra, R. i Kretschmer, T. (2022). Internalizing and externalizing correlates of parental overprotection as measured by the EMBU: A systematic review and meta-analysis. *Social Development, 31*(4), 962-983.
- Deci, E. L. i Ryan, R. M. (2000). The " what " and " why " of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry, 11*(4), 227-268.
- Di Giunta, L., Lunetti, C., Gliozzo, G., Rothenberg, W. A., Lansford, J. E., Eisenberg, N., Pastorelli, C., Basili, E., Fiasconaro, I., Thartori, E., Favini, A. i Virzì, A. T. (2022). Negative parenting, adolescents' emotion regulation, self-efficacy in emotion regulation, and psychological adjustment. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 19*(4), 22-51.

- Endendijk, J. J., Groeneveld, M. G, Bakermans Kranenburg, M. J. i Mesman, J. (2016). Gender differentiated parenting revisited: Meta-analysis reveals very few differences in parental control of boys and girls. *PLoS ONE* 11(7), 1–33. <https://doi:10.1371/journal.pone.0159193>
- Fagan, J., Day, R., Lamb, M. E. i Cabrera, N. J. (2014). Should researchers conceptualize differently the dimensions of parenting for fathers and mothers?. *Journal of Family Theory & Review*, 6(4), 390-405.
- Ghandour, R. M., Sherman, L. J., Vladutiu, C. J., Ali, M. M., Lynch, S. E., Bitsko, R. H. i Blumberg, S. J. (2019). Prevalence and treatment of depression, anxiety, and conduct problems in US children. *The Journal of Pediatrics*, 206, 256-267.
- Glasgow, K. L., Dornbusch, S. M., Troyer, L., Steinberg, L. i Ritter, P. L. (1997). Parenting styles, adolescents' attributions, and educational outcomes in nine heterogeneous high schools. *Child Development*, 68(3), 507-529.
- Grotberg, E. H. (2001). Resilience programs for children in disaster. *Ambulatory Child Health*, 7(2), 75-83.
- Hadiwijaya, H., Klimstra, T. A., Vermunt, J. K., Branje, S. J. i Meeus, W. H. (2017). On the development of harmony, turbulence, and independence in parent–adolescent relationships: A five-wave longitudinal study. *Journal of Youth and Adolescence*, 46, 1772-1788.
- Hampel, P. i Petermann, F. (2005). Age and gender effects on coping in children and adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 34, 73-83.
- Haq, F., Ali, A. i Ahmad, I. (2023). Effect Of Maternal Overprotection On Achievement Motivation Of Primary School Students. *Journal of Positive School Psychology*, 7(6), 1404-1418.
- Huijsduijnen, A. H. (2021). Parental overprotection as a predictor for an increase in adolescents' externalizing behavior problems and the moderating effect of family socioeconomic status and adolescents' gender. Diplomski rad. Netherlands: Utrecht University.
- Holmbeck, G. N., Johnson, S. Z., Wills, K. E., McKernon, W., Rose, B., Erklin, S. i Kemper, T. (2002). Observed and perceived parental overprotection in relation to psychosocial adjustment in preadolescents with a physical disability: the mediational role of behavioral autonomy. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 70(1), 96-110.
- Houck, G. M. i Lecuyer-Maus, E. A. (2004). Maternal limit setting during toddlerhood, delay of gratification, and behavior problems at age five. *Infant Mental Health Journal: Official Publication of The World Association for Infant Mental Health*, 25(1), 28-46.
- Hu, L. i Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6(1), 1–55. <https://doi.org/10.1080/10705519909540118>
- Hudson, J. L. i Rapee, R. M. (2001). Parent–child interactions and anxiety disorders: An observational study. *Behaviour Research and Therapy*, 39(12), 1411-1427.
- Jacobs, J. E., Chhin, C. S. i Shaver, K. (2005). Longitudinal links between perceptions of adolescence and the social beliefs of adolescents: Are parents' stereotypes related to beliefs held about and by their children?. *Journal of Youth and Adolescence*, 34(2), 61-72.
- Jelovica, D. (2022). *Socijalne i emocionalne kompetencije djece s poremećajem iz spektra autizma i roditeljsko ponašanje*. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.
- Jones, L. B., Hall, B. A. i Kiel, E. J. (2021). Systematic review of the link between maternal anxiety and overprotection. *Journal of Affective Disorders*, 295, 541-551.

- Jonjić, K. (2020). Povezanost roditeljskog ponašanja i emocionalne komponente dobrobiti djece u osnovnoj školi. Diplomski rad. Zagreb: Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu.
- Kardum, A., Lisak Šegota, N. i Jurčević Lozančić, A. (2022). Dimenzije i aspekti roditeljskog ponašanja u obiteljima djece s poremećajem iz spektra autizma. *Metodički ogledi: časopis za filozofiju odgoja*, 29(1), 97-123.
- Keijsers, L. i Poulin, F. (2013). Developmental changes in parent-child communication throughout adolescence. *Developmental Psychology*, 49(12), 2301-2308.
- Keresteš, G., Brković, I., Kuterovac Jagodić, G. i Greblo, Z. (2012). Razvoj i validacija upitnika roditeljskog ponašanja. *Suvremena psihologija*, 15(1), 23-41.
- Khaleque, A. (2013). Perceived parental warmth, and children's psychological adjustment, and personality dispositions: A meta-analysis. *Journal of Child and Family Studies*, 22(2), 297-306.
- Kins, E. i Soenens, B. (2013). Generation me and its helicopter parents: A study on parental overprotection in adolescence. Paper presented at the 16th European Conference of Developmental Psychology, Lausanne, Switzerland.
- Kompirović, T. P., Radojević, T. i Đurić, I. (2020). The Correlation Between Parenting Styles and Childrens' Social Competences and Anti-social Behavior. *The New Educational Review*, 62, 34-45.
- Krnjuš, P. (2020). *Povezanost majčinske prezaštićenost s ponašanjem djeteta*. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.
- Labrell, F. (1992). Contributions paternelles au développement cognitif de l'enfant dans la deuxième année de vie. Diplomski rad. Pariz: Nouveau Régime.
- LeMoyne, T. i Buchanan, T. (2011). Does "hovering" matter? Helicopter parenting and its effect on well-being. *Sociological Spectrum*, 31(4), 399-418.
- Lindhout, I., Markus, M., Hoogendijk, T., Borst, S., Maingay, R., Spinhoven, P., van Dyck, R. i Boer, F. (2006). Childrearing style of anxiety-disordered parents. *Child Psychiatry and Human Development*, 37(1), 89-102.
- Lindon-Morris, E. i Laidlaw, A. (2014). Anxiety and self-awareness in video feedback. *The Clinical Teacher*, 11(3), 174-178.
- Lunetti, C., Iselin, A. M. R., Di Giunta, L., Lansford, J. E., Eisenberg, N., Pastorelli, C., Bacchini, D., Uribe Tirado, L. M., Thartori, E., Basili, E., Fiasconaro, I., Favini, A., Gerbino, M., Cirimele, F., Remondi, C., Skinner, A. T. i Rothenberg, W. A. (2022). Development of internalizing symptoms during adolescence in three countries: the role of temperament and parenting behaviors. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 31, 1-11.
- Maciejewski, D. F., van Lier, P. A., Branje, S. J., Meeus, W. H. i Koot, H. M. (2017). A daily diary study on adolescent emotional experiences: Measurement invariance and developmental trajectories. *Psychological Assessment*, 29(1), 35-49.
- Macuka, I. (2008). Uloga dječje percepcije roditeljskoga ponašanja u objašnjenju internaliziranih. *Društvena istraživanja-Časopis za opća društvena pitanja*, 17(98), 1179-1202.
- Macuka, I., Šimunić, A. i Šimac, D. (2024). Odrednice sagorijevanja u roditeljstvu. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 33(1), 125-147.
- Marcone, R., Borrone, A. i Caputo, A. (2021). Peer interaction and social competence in childhood and early adolescence: The affects of parental behaviour. *Journal of Family Studies*, 27(2), 178-195.
- Markus, M. T., Lindhout, I. E., Boer, F., Hoogendijk, T. H. i Arrindell, W. A. (2003). Factors of perceived parental rearing styles: the EMBU-C examined in a sample of Dutch primary school children. *Personality and Individual Differences*, 34(3), 503-519.

- Marović, Z. (2009). Ne smiješ plakati, ti si dječak. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 15(58), 18-23.
- Martin, A. J., Way, J., Bobis, J. i Anderson, J. (2015). Exploring the ups and downs of mathematics engagement in the middle years of school. *The Journal of Early Adolescence*, 35(2), 199-244.
- Matković, T. (2010). Obrazovanje roditelja, materijalni status i rano napuštanje školovanja u Hrvatskoj: trendovi u proteklom desetljeću. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 19(108+109), 643-647.
- McGinley, M. (2018). Can hovering hinder helping? Examining the joint effects of helicopter parenting and attachment on prosocial behaviors and empathy in emerging adults. *The Journal of Genetic Psychology*, 179(2), 102-115.
- McKinney, C., Steele, E. H. i Story, A. (2019). Effects of parental internalizing problems on irritability in adolescents: Moderation by parental warmth and overprotection. *Journal of Child and Family Studies*, 28, 2791-2799.
- McLeod, B. D., Wood, J. J. i Weisz, J. R. (2007). Examining the association between parenting and childhood anxiety: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, 27(2), 155-172.
- Mikolajczak, M. i Roskam, I. (2018). A theoretical and clinical framework for parental burnout: The balance between risks and resources (BR2). *Frontiers in Psychology*, 9, 886-897.
- Morrison, E. F., Rimm-Kauffman, S. i Pianta, R. C. (2003). A longitudinal study of mother-child interactions at school entry and social and academic outcomes in middle school. *Journal of School Psychology*, 41(3), 185-200.
- Mrvac, P. (2023). *Roditeljsko prezaštićivanje-povezanost s karakteristikama djece i roditelja*. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.
- Nelson, S. K., Kushlev, K. i Lyubomirsky, S. (2014). The pains and pleasures of parenting: When, why, and how is parenthood associated with more or less well-being?. *Psychological Bulletin*, 140(3), 846-895.
- Neyen, J., Volpe, C. A., Selby, E. C. i Houtz, J. C. (2017). The Relationships of Problem Solving Styles to Parenting Styles: Two Studies. *Educational Research Quarterly*, 41(2), 3-24.
- Ngai, S. S., Xie, L., Ng, Y. i Ngai, H. (2018). The effects of parenting behavior on prosocial behavior of Chinese adolescent in Hong Kong. *Children and Youth Services Review*, 87, 154-162. <https://doi:10.1016/j.childyouth.2018.02>
- Nishikawa, S., Sundbom, E. i Hagglof, B. (2010). Influence of perceived parental rearing on adolescent self-concept and internalizing and externalizing problems in Japan. *Journal of Child and Family Studies*, 19(1), 57-66. <https://doi.org/10.1007/s10826-009-9281-y>
- Olčar, D., Gajšek, M. i Krnjus, P. (2022). Majčino prezaštićivanje i socioemocionalna prilagodba djece s obzirom na spol i dob djeteta. *Napredak: Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*, 163(3-4), 233-251.
- Opić, S. (2011). Testiranje normalnosti distribucije u istraživanjima odgoja i obrazovanja. *Školski vjesnik: časopis za pedagogijsku teoriju i praksu*, 60(2.), 181-197.
- Pali, E. C., Marshall, R. L. i DiLalla, L. F. (2022). The effects of parenting styles and parental positivity on preschoolers' self-perception. *Social Development*, 31(2), 356-371.
- Peranić, S. (2019). *Uloga snaga i otpornosti u objašnjenju anksioznih smetnji srednjoškolaca* Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.
- Razali, N. M. i Wah, Y. B. (2011). Power comparisons of shapiro-wilk, kolmogorov-smirnov, lilliefors and anderson-darling tests. *Journal of Statistical Modeling and Analytics*, 2(1), 21-33.

- Robichaud, J. M., Roy, M., Ranger, F. i Mageau, G. A. (2020). The impact of environmental threats on controlling parenting and children's motivation. *Journal of Family Psychology, 34*(7), 804-813.
- Root, A. E., Hastings, P. D. i Rubin, K. H. (2016). The parenting behaviors of shy-anxious mothers: The moderating role of vagal tone. *Journal of Child and Family Studies, 25*, 1325-1333.
- Rose, A. J. i Asher, S. R. (2004). Children's strategies and goals in response to help-giving and help-seeking tasks within a friendship. *Child Development, 75*(3), 749-763.
- Rose, A. J. i Rudolph, K. D. (2006). A review of sex differences in peer relationship processes: potential trade-offs for the emotional and behavioral development of girls and boys. *Psychological Bulletin, 132*(1), 98-131.
- Rousseau, S. i Scharf, M. (2015). "I will guide you" The indirect link between overparenting and young adults' adjustment. *Psychiatry Research, 228*(3), 826-834.
- Rubin, K. H., Coplan, R. J. i Bowker, J. C. (2009). Social withdrawal in childhood. *Annual Review of Psychology, 60*(1), 141-171.
- Rudy, D. i Grusec, J. E. (2006). Authoritarian parenting in individualist and collectivist groups: Associations with maternal emotion and cognition and children's self-esteem. *Journal of Family Psychology, 20*(1), 68-78.
- Schiffrrin, H. H., Erchull, M. J., Sendrick, E., Yost, J. C., Power, V. i Saldanha, E. R. (2019). The effects of maternal and paternal helicopter parenting on the self-determination and well-being of emerging adults. *Journal of Child and Family Studies, 28*, 3346-3359.
- Schiffrrin, H. H., Liss, M., Miles-McLean, H., Geary, K. A., Erchull, M. J. i Tashner, T. (2014). Helping or hovering? The effects of helicopter parenting on college students' well-being. *Journal of Child and Family Studies, 23*, 548-557.
- Segrin, C., Givertz, M., Swaitkowski, P. i Montgomery, N. (2015). Overparenting is associated with child problems and a critical family environment. *Journal of Child and Family Studies, 24*, 470-479.
- Segrin, C., Wosidlo, A., Givertz, M. i Montgomery, N. (2013). Parent and child traits associated with overparenting. *Journal of Social and Clinical Psychology, 32*(6), 569-595.
- Sercombe, H. (2014). Risk, adaptation and the functional teenage brain. *Brain and Cognition, 89*, 61-69.
- Sharkey, C. M., Clawson, A. H., Mullins, L. L., Brinkman, T. M., Pui, C. H., Hudson, M. M. i Krull, K. R. (2019). The relationship of child executive functions to parenting capacities in childhood acute lymphoblastic leukemia survivors. *Pediatric Blood & Cancer, 66*(8), 1-7.
- Silk, J. S., Morris, A. S., Kanaya, T. i Steinberg, L. (2003). Psychological control and autonomy granting: Opposite ends of a continuum or distinct constructs?. *Journal of Research on Adolescence, 13*(1), 113-128.
- Smetana, J. G. i Rote, W. M. (2019). Adolescent-parent relationships: Progress, processes, and prospects. *Annual Review of Developmental Psychology, 1*(1), 41-68.
- Soenens, B., Vansteenkiste, M. i Luyten, P. (2010). Toward a domain-specific approach to the study of parental psychological control: distinguishing between dependency-oriented and achievement-oriented psychological control. *Journal of Personality, 78*(1), 217-256.
- Somers, P. i Settle, J. (2010). The helicopter parent: Research toward a typology. *College and University, 86*(1), 18-24.
- Steinberg, L. (2001). We know some things: Parent-adolescent relationships in retrospect and prospect. *Journal of Research on Adolescence, 11*(1), 1-19.

- Šarić Drnas, M., Pavin Ivanec, T. i Miljević-Riđički, R. (2018). Odnos roditeljskog ponašanja i otvorene i relacijske agresije adolescenata. *Ljetopis socijalnog rada*, 25(2), 195-221.
- Thomasgard, M. (1998). Parental perceptions of child vulnerability, overprotection, and parental psychological characteristics. *Child Psychiatry and Human Development*, 28, 223–240. <https://doi:10.1023/A:1022631914576>
- Turner, S. M., Beidel, D. C., Roberson-Nay, R. i Tervo, K. (2003). Parenting behaviors in parents with anxiety disorders. *Behaviour Research and Therapy*, 41(5), 541-554.
- Ungar, M. (2009). Overprotective parenting: Helping parents provide children the right amount of risk and responsibility. *The American Journal of Family Therapy*, 37(3), 258-271.
- Valcan, D. S., Davis, H. i Pino-Pasternak, D. (2018). Parental behaviours predicting early childhood executive functions: A meta-analysis. *Educational Psychology Review*, 30(3), 607-649. <https://doi.org/10.1007/s10648-017-9411-9>
- Van Ingen, D. J., Lekes, N., i Seery, M. D. (2015). Helicopter parenting: The effect of an overbearing caregiving style on peer attachment and self-efficacy. *Journal of College Counseling*, 18(1), 7-20.
- Van Petegem, S., Antonietti, J. P., Eira Nunes, C., Kins, E. i Soenens, B. (2020). The relationship between maternal overprotection, adolescent internalizing and externalizing problems, and psychological need frustration: A multi-informant study using response surface analysis. *Journal of Youth and Adolescence*, 49, 162-177.
- Vandenberg, R. J. i Lance, C. E. (2000). A review and synthesis of the measurement invariance literature: Suggestions, practices, and recommendations for organizational research. *Organizational Research Methods*, 3(1), 4–69.
- Varela, R. E., Vernberg, E. M., Sanchez-Sosa J. J, Riveros, A, Mitchell, M. i Mashunkashey, J. (2004). Parenting Style of Mexican, Mexican American, and Caucasian–Non-Hispanic Families: Social Context and Cultural Influences. *Journal of Family Psychology* 18(4), 651-657.
- Verhoeven, M., Bögels, S. M. i van der Bruggen, C. C. (2012). Unique roles of mothering and fathering in child anxiety; Moderation by child's age and gender. *Journal of Child and Family Studies*, 21(2), 331–343. <https://doi:10.1007/s10826-011-9483-y>
- Vrselja, I. i Glavak Tkalić, R. (2011). Odnos između rizičnog i delinkventnog ponašanja, nekih obiteljskih kontekstualnih čimbenika i roditeljskih odgojnih metoda. *Kriminologija i socijalna integracija*, 19(1), 51–62.
- Yaffe, Y. (2020). Systematic review of the differences between mothers and fathers in parenting styles and practices. *Current psychology*, 42(19), 16011-16024.
- Yap, M. B. H., Fowler, M., Reavley, N. i Jorm, A. F. (2015). Parenting strategies for reducing the risk of childhood depression and anxiety disorders: A Delphi consensus study. *Journal of Affective Disorders*, 183, 330-338.
- Young, B. J., Wallace, D. P., Imig, M., Borgerding, L., Brown-Jacobsen, A. M. i Whiteside, S. P. (2013). Parenting behaviors and childhood anxiety: A psychometric investigation of the EMBU-C. *Journal of Child and Family Studies*, 22(8), 1138-1146.
- Youniss, J. i Smollar, J. (1985). *Adolescent relations with mothers, fathers, and friends*. University of Chicago Press.
- Zimmermann, G., Antonietti, J. P., Mageau, G., Mouton, B. i Van Petegem, S. (2022). Parents' Storm and Stress Beliefs about Adolescence: Relations with Parental Overprotection and Parental Burnout. *Swiss Psychology Open*, 2(1), 1-15.
- Zimmermann, G., Carvalhosa, M. B., Sznitman, G. A., Van Petegem, S., Baudat, S., Darwiche, J., Antonietti, J. P. i Clémence, A. (2017). Conduites à risque à l'adolescence: manifestations typiques de construction de l'identité?. *Enfance*, 2(2), 239-261.

9. PRILOG

Tablica 1 Prikaz deskriptivnih podataka za svaku tvrdnju *Multidimensionalne skale* roditeljskog prezaštićivanja ($N_{\text{majka}} = 186$ i $N_{\text{otac}} = 182$)

Faktor	Redni broj tvrdnje	Tvrdnja	<i>M</i>		<i>sd</i>		raspon rezultata	
			majka	otac	majka	otac	majka	otac
anksiozno prezaštićivanje tat	1.	Moja majka/moj otac me stalno upozorava na loše stvari koje mi se mogu dogoditi.	3.91	3.01	1.00	1.15	1 - 5	1 - 5
	2.	Moja majka/moj otac pokušava riješiti sve moje probleme umjesto mene.	2.41	1.77	1.01	0.87	1 - 5	1 - 5
	3.	Moja majka/moj otac me tretira kao malo dijete.	2.15	1.96	1.13	1.05	1 - 5	1 - 5
	4.	Moja majka/moj otac se upliće u moje privatne stvari.	2.34	1.77	1.07	0.94	1 - 5	1 - 5
	7.	Moja majka/moj otac se ponaša previše zaštitnički.	2.59	2.42	1.05	1.13	1 - 5	1 - 5
	8.	Moja majka/moj otac se plaši onoga što se može dogoditi kad ona/on nije u blizini.	2.68	2.48	1.22	1.24	1 - 5	1 - 5
	9.	Moja majka/moj otac često preuzima moje obveze na sebe bez da mi da priliku da ih ja pokušam riješiti prva/prvi.	1.83	1.69	1.04	0.92	1 - 5	1 - 5
	10.	Moja majka/moj otac bi željela/želio da ostanem pod njezinom/njegovom zaštitom.	2.25	2.35	1.05	1.18	1 - 5	1 - 5
	11.	Moja majka/moj otac narušava moju privatnost.	1.95	1.64	1.12	0.87	1 - 5	1 - 5
	14.	Moja majka/moj otac me tetoši.	2.09	2.1	1.04	1.20	1 - 5	1 - 5
	15.	Moja majka/moj otac vidi rizik u svemu novom što želim napraviti.	2.31	2.15	1.14	1.13	1 - 5	1 - 5
	16.	Moja majka/moj otac se često uključuje u stvari koje mogu riješiti sam/sama.	2.08	1.79	1.09	0.91	1 - 5	1 - 5
	17.	Moja majka/moj otac često kaže da sam premlad/a za stvari koje rade moji vršnjaci.	2.52	2.36	1.27	1.30	1 - 5	1 - 5

	18.	Moja majka/moj otac komentira stvari koje se nje/ga se ne tiču poput moje odjeće, hobija, prijatelja ili glazbe.	2.6	2.12	1.31	1.17	1 - 5	1 - 5
	21.	Moja majka/moj otac previše brine.	3.1	2.59	1.13	1.18	1 - 5	1 - 5
	22.	Moja majka/moj otac naglašava rizik u svemu što radim.	2.7	2.43	1.13	1.21	1 - 5	1 - 5
	23.	Moja majka/moj otac se često uključuje u moje rasprave s drugima (npr. s bratom/sestrom, vršnjacima ili nastavnicima).	2.4	1.96	1.21	1.09	1 - 5	1 - 5
	24.	Moja majka/moj otac se prema meni ponaša djetinjasto.	1.95	1.84	1.08	1.09	1 - 5	1 - 5
	25.	Moja majka/moj otac mi ne dopušta da imam dovoljno prostora za sebe kod kuće.	2.15	1.81	1.22	1.16	1 - 5	1 - 5
	28.	Moja majka/moj otac je previše uključena/uključen u moj život.	2.25	1.88	1.04	0.93	1 - 5	1 - 5
	29.	Moja majka/moj otac kaže kako bih vjerojatno bez nje/njega završila/završio u nevolji.	1.99	1.71	1.17	0.98	1 - 5	1 - 5
	30.	Moja majka/moj otac dogovara puno stvari u mom životu bez da me pita za mišljenje.	2.04	1.64	1.13	0.90	1 - 5	1 - 5
	31.	Moja majka/moj otac odaje dojam da ne želi da odrastem.	2.05	1.99	1.16	1.18	1 - 5	1 - 5
	32.	Moja majka/moj otac prati sve što radim, čak i kad trebam vrijeme za sebe.	2.04	1.67	1.13	0.98	1 - 5	1 - 5
	35.	Moja majka/moj otac je previše zaokupljena/zaokupljen sa mnom.	2.1	1.8	1.10	0.93	1 - 5	1 - 5
egoistično prezaštićivanje	5.	Moja majka/moj otac se hvali kako sam dobra/dobar i pametna/pametna.	3.47	3.13	1.09	1.20	1 - 5	1 - 5
	6.	Kad ne postizem dobar uspjeh u školi, moja majka/moj otac kaže da nije moja krivnja.	2.07	1.99	1.11	1.12	1 - 5	1 - 5
	12.	Moja majka/moj otac misli da je sve što radim izvanredno.	2.36	2.36	1.07	1.13	1 - 5	1 - 5

13.	Kad sam u nevolji jer sam napravila/napravio nešto, moja majka/moj otac smatra da je odgovoran netko drugi.	1.62	1.58	0.86	0.80	1 - 5	1 - 4
19.	Moja majka/moj otac često kaže kako sam najbolja/najbolji u svemu što radim.	2.48	2.55	1.19	1.18	1 - 5	1 - 5
20.	Moja majka/moj otac rijetko smatra da sam ja krivac za loše stvari koje mi se događaju u životu.	2.32	2.12	1.05	1.10	1 - 5	1 - 5
26.	Moja majka/moj otac me hvali u svemu što radim.	2.8	2.81	1.13	1.25	1 - 5	1 - 5
27.	Moja majka/moj otac okrivljuje druge ljude za loše stvari koje mi se događaju u životu.	1.63	1.6	0.86	0.89	1 - 5	1 - 5
33.	Moja majka/moj otac pokazuje kako sam nepogrešiv/a u njegovim očima.	1.9	2.01	1.08	1.20	1 - 5	1 - 5
34.	Moja majka/moj otac prebacuje odgovornost na druge kad ne dajem sve od sebe.	1.65	1.55	1.02	0.80	1 - 5	1 - 4